

20240661473

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на членот 75, ставови 1 и 2 од Уставот на Република Северна Македонија, претседателот на Република Северна Македонија и претседателот на Собранието на Република Северна Македонија издаваат

УКАЗ ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА (*)

Се прогласува Законот за правда за децата (*), што Собранието на Република Северна Македонија го донесе на седницата одржана на 13 март 2024 година.

Бр. 08-1946/1
13 март 2024 година
Скопје

Претседател на Република
Северна Македонија,
Стево Пендаровски, с.р.

Претседател на Собранието
на Република Северна
Македонија,
Јован Митрески, с.р.

ЗАКОН ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА (*)

Прв дел ОПШТИ ОДРЕДБИ

Глава прва Содржина, цели и основни начела

1. Содржина на законот

Член 1

(1) Со овој закон се уредува постапувањето со децата во ризик и децата што извршиле дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци, се определуваат условите за примена на мерки на помош и заштита, на воспитни и алтернативни мерки и за казнување на децата и помладите полнолетни лица, положбата, улогата и надлежноста на органите што учествуваат во постапувањето со децата и извршувањето на воспитните и алтернативните мерки и казни.

(2) Со овој закон се уредуваат и мерките на помош и заштита на децата жртви на дејства, кои со закон се предвидени како кривични дела и на децата сведоци и мерките за превенција на детско престапништво.

* Со овој закон се врши усогласување со: Директивата EU2016/800 на Европскиот парламент и на Советот за процедурални заштитни мерки за децата кои се осомничени или обвинети во кривична постапка и Директивата 2012/29/EU на Европскиот парламент и на Советот од 25 октомври 2012 година за утврдување минимални стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на криминал и за замена на Рамковната одлука на Советот 2001/220 / ЈНА.

2. Цели на законот и негово толкување

Член 2

(1) Целите на законот и на неговата примена се остварување на приоритетен интерес и заштита на децата од криминал, насилство и од кој било облик на загрозување на нивните слободи и права и нивниот правилен развој, заштита на децата сторители на дејства кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци и од поврат на такви дела, нивна социјализација, воспитување и превоспитување, помош и грижа за децата и заштита во постапката пред судот и пред другите органи на нивните слободи и права загарантирани со Уставот на Република Северна Македонија, со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори за положбата на децата, ратификувани согласно со Уставот на Република Северна Македонија

(2) Одредбите од овој закон треба да се толкуваат и применуваат во смисла на одредбите на меѓународните договори ратификувани согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

3. Основни начела

Член 3

(1) Најдобриот интерес на детето подразбира постапување и одлучување при што примарно значење имаат интересите на детето за негова заштита, воспитување, превоспитување и правилен раст и развој и ефектите што таквото постапување односно одлучување ги има врз детето.

(2) Најдобриот интерес на детето е секогаш попретежен доколку дојде во судир со други интереси, материјални и процесни одредби.

(3) Сите специјализирани органи опфатени со овој закон се должни да вложат посебно внимание и разумно приспособување на средината во случај на постапување кон дете, согласно со одредбите од овој закон, со цел да се обезбеди детето да учествува во постапката без непотребни оптоварувања, почитувајќи го правото на приватност и заштитата на личните податоци.

Член 4

(1) Во постапка со дете службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо.

(2) Во постапката со дете се применуваат одредбите од посебен закон.

(3) Дете - странски државјанин лишено од слобода или притворено, поднесоците во постапката може да ги поднесе на свој јазик, а во други случаи под услови на реципроцитет.

Член 5

(1) Детето има право да биде информирано од сите институции кои доаѓаат во допир со него, за неговите права кои вклучуваат должности и одговорности пропишани со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни инструменти за правата на децата, со овој закон и со други закони. Детето има право информациите и поуките да ги добива на начин приспособен на возраста и зрелоста, на начин кој е култоролошки и родово сензитивен.

(2) Кога детето во ризик и во судир со законот се испитува, а детето жртва се сослушува, има право да биде и поучено за правата во таа постапка и за самата постапка.

(3) Во секоја судска и вонсудска постапка во која учествува, детето има право активно да учествува во носењето на одлуки во неговиот живот и да даде свое мислење.

Член 6

На дете над 14 години не може да му биде изречена санкција за дејство кое пред да е извршено не било предвидено со закон како кривично дело или прекршок и за кое не била пропишана санкција со закон или со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

Член 7

(1) Децата жртви на дејства, кои со закон се предвидени како кривични дела, ги имаат истите права што ги имаат и полнолетните лица жртви пред, за време и по завршувањето на кривичната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори ратификувани и согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

(2) Децата жртви на дејства, кои со закон се предвидени како кривични дела и децата сведоци уживаат засилена заштита и поддршка од сите институции, органи и поединци во системот на правда за децата, со цел да се намалат негативните последици врз нив од кривичното дело и да се спречи негативното влијание на постапувањето на институциите врз правилниот развој на детето и да се поттикнат да побараат заштита пред надлежен суд.

Член 8

(1) На дете над 14 години во неформалното постапување на надлежните органи и служби, како и во судската постапка, му се гарантираат истите права што ги имаат полнолетните лица обвинети во кривичната, односно прекршочната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори ратификувани согласно со Уставот на Република Северна Македонија, во сите фази на постапката и во изрекувањето и извршувањето на која било санкција или мерка предвидена со овој закон.

(2) Не може да се смета дека детето е во судир со закон додека тоа не се утврди со правосилна судска одлука.

(3) При постапувањето на судот и на другите институции во примената на одредбите од овој закон, најважна цел им е остварувањето на најдобрите интереси за детето.

(4) Државните органи, средствата за јавно информирање и другите субјекти со своите јавни изјави за постапката што е во тек, не смеат да ги повредат правата на детето, детето жртва и оштетениот, како и судската независност и непристрасност.

Член 9

(1) Судот и другите институции во примената на овој закон ги почитуваат и обезбедуваат правата на детето без никаква дискриминација, врз основа на раса, боја на кожа, потекло, национална или етничка припадност, пол, род, сексуална ориентација, родов идентитет, припадност на маргинализирана група, јазик, државјанство, социјално потекло, образование, религија или верско уверување, политичко уверување, друго уверување, попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, лично својство и општествен статус или која било друга основа која е предвидена со закон или со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија на родителите/от, односно старателот или на членовите на семејството на детето.

(2) Судот и другите институции при примената на овој закон ги преземаат сите потребни мерки за обезбедување заштита на детето од сите видови на дискриминација или санкција или други ограничувања на правата врз основите предвидени во ставот (1) на овој член, како и обезбедување помош и заштита на сите деца на кои им е потребна, вклучително и децата мигранти, децата бегалци и баратели на азил, децата без придружба, бездомните и децата на улица.

Член 10

(1) Детето има право на бранител од првото преземено дејство поради основи на сомневање дека извршило дејство што со закон е пропишано како кривично дело без непотребно одлагање по лишувањето од слобода и во сите фази на судската постапка.

(2) Бранителот, по правило, се избира од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија и кој се ажурира најмалку трипати во текот на годината или по предлог на Министерството за правда на Република Северна Македонија.

Член 11

(1) Ниту едно дете не смее да биде изложено на мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

(2) Детето секогаш има право на засилена заштита од мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

Член 12

Задржување на детето и определувањето на мерката притвор се применува само како последно средство во постапката и само под услови и во траење определени со овој закон.

Член 13

Секое постапување на судот и на другите институции со дете во примената на одредбите од овој закон треба да се преземат експедитивно и без непотребно одлагање, со цел да не наштетат на интересите на детето.

Член 14

Детето, односно неговиот законски застапник, има право да добие писмена поука за правата и усно да биде информирано за текот на постапувањето и на правото на поплака и претставка за заштита на правата пред Народниот правобранител и пред други органи и институции кои имаат надлежност да се грижат за правата на детето.

Член 15

Примената на мерките и санкциите утврдени со овој закон и постапувањето со дете се подредени во интерес за заштита, воспитување, превоспитување и правилен развој на детето.

Член 16

(1) Постапувањето на судот и другите институции при примената и извршувањето на санкциите и другите мерки треба да е приспособено на возраста, личноста и на потребите и интересите на детето.

(2) При примената на мерките и санкциите во постапките утврдени со овој закон на дете над 14 години можат да му бидат одземени или ограничени определени права само во мера што одговара на достигнатиот степен на развој на неговата личност и на неговата потреба за отстранување на состојбите што влијаат тој да врши дејства што со закон се предвидени како кривични дела или прекршоци.

Член 17

При одлучувањето за примена на мерките и санкциите утврдени со овој закон, секогаш се дава предност на превентивните, заштитните и воспитните мерки.

Член 18

Мерката или санкцијата што му се изрекува на дете над 14 години треба да одговара на неговата личност, тежината на дејството што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од негово воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на интересот што е најповолен за детето.

Член 19

(1) За дејство на дете над 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, надлежните органи и институции, по правило, не поведуваат судска постапка за да се избегне штетното влијание врз детето.

(2) Судска постапка, по правило на дете над 14 години се поведува ако детето сторило дејство кое со закон е предвидено како кривично дело за кое се изрекува казна затвор од три години или потешка казна или во случај кога целта на мерките или на санкциите утврдени со овој закон не може да се постигне без судска постапка.

Член 20

(1) Постапката кон дете ја води и санкциите утврдени со овој закон ги изрекува само надлежен суд.

(2) Други мерки предвидени со овој закон можат да изрекуваат и други специјализирани органи.

4. Значење на поимите и изразите

Член 21

Одделни изрази употребени во овој закон го имаат следноо значење:

- дете е секое лице на возраст до 18 години,
- дете во ризик е секое дете кое наполнило пет, а не наполнило 18 години со попреченост, жртва на насилство, воспитно и социјално запуштено, кое се наоѓа во таква состојба во која е отежнато или е оневозможено остварувањето на воспитната функција на родителите/от односно старателот, кое не е вклучено во системот на образованието и воспитувањето, вовлечено во питање, скитање или проституција, кое употребува или користи дроги и други психотропни супстанции и прекурзори или алкохол, а кое поради ваквите состојби е или може да дојде во допир со закон како жртва или како сведок на дејство кое со закон е предвидено како прекршок или дејство кое со закон е предвидено како кривично дело,
 - како дете во ризик ќе се смета и лице чијашто возраст не може со сигурност да се утврди до моментот на утврдување на возраста,
 - дете во ризик до 14 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или затвор над три години или дејство со закон предвидено како прекршок наполнило пет, а не наполнило 14 години,
 - дете во ризик од 14 до 18 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството со закон предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или затвор до три години или дејство со закон предвидено како прекршок наполнило 14, а не наполнило 18 години,
 - дете во судир со закон од 14 до 16 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството со закон предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над три години наполнило 14, а не наполнило 16 години,

- дете во судир со закон над 16 години е секое дете кое во времето на извршување на дејството со закон предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над три години наполнило 16 години, а не наполнило 18 години,
- дете жртва е секое дете на возраст до 18 години кое претрпело штета, вклучувајќи физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на правата и интересите како последица на извршено дејство со закон предвидено како казниво дело,
- за дете жртва се смета и лице чија возраст не може со сигурност да се утврди ако постојат причини да се верува дека е дете жртва,
- за жртва се сметаат и членовите на семејството на детето жртва, чијашто смрт настапила како резултат на кривичното дело и кои претрпеле штета како последица на смрт на детето жртва,
- дете во ризик, дете во судир со законот или дете жртва е и дете кое што промовира, прифаќа, поддржува, оправдува, се залага и учествува во дејства на радикализација, насилен екстремизам и тероризам, тешки облици на насилство, масовни миграциски движења, ксенофобија и други тешки форми на екстремизам,
- помладо полнолетно лице е лице кое во времето на пресудување за дејство со закон предвидено како кривично дело наполнило 18, а не наполнило 21 година,
- мерки се мерки на помош и заштита определени со закон кои не се состојат во одземање и ограничување на слободите и правата на децата поради сторено дејство со закон предвидено како кривично дело или прекршок или состојба на ризик кои кон детето, родителите/от, односно старателот може да ги примени суд или други органи определени со овој закон,
- санкција е правна последица на дејство со закон предвидено како кривично дело и прекршок, која се состои во помош и заштита или ограничување или одземање на определени слободи и права на дете од 14 до 18 години поради дејство предвидено со закон како кривично дело или прекршок, којашто ја изрекува суд во постапка определена со овој закон,
- надлежен суд е судија за деца, совет за деца, кривичен совет за деца,
- други специјализирани органи се: центрите за социјална работа, Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за образование и наука, Министерството за здравство, пробациски служби, установите за извршување на санкции за деца, Државниот совет за превенција и правда за детето, општинските совети за превенција на детско престапништво и Народниот правобранител на Република Северна Македонија и
- семејството е животна заедница на родители и деца и други роднини, ако живеат во заедничко семејство.

Втор дел ПОСТАПУВАЊЕ СО ДЕЦА

Глава втора Мерки на помош и заштита

1. Исклучување на санкциите предвидени со овој закон

Член 22

Кон дете кое во време на извршување на дејството, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок не наполнило 14 години, не може да се примени санкција пропишана со овој закон.

Член 23

Кон дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат со закон предвидените мерки на помош и заштита, кои се од најдобар интерес за детето и за неговото воспитување и развој.

Член 24

(1) Кон дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат мерки на помош и заштита само ако Центарот за социјална работа (во натамошниот текст: Центарот) оцени дека состојбата на ризик се одразува врз развојот на личноста на детето и неговото правилно воспитување.

(2) Мерките од ставот (1) на овој член може да се применуваат и кон родителот/те односно старателот, доколку го занемариле или злоупотребиле вршењето на нивните права или должности во однос на заштитата на личноста, правата и интересите на детето.

Член 25

Мерките на помош и заштита се мерки утврдени со закон во областа на образованието, во здравствената, социјалната, семејната и во други облици на заштита.

2. Постапување со дете во ризик до 14 години

Член 26

(1) За дејство на дете во ризик до 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над три години, Министерството за внатрешни работи доставува известување до Центарот, а кога во извршувањето на кривичното дело учествувале и други лица за кои може да се води постапка пред суд и за дејство на дете во ризик над 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор до три години или парична казна, Министерството за внатрешни работи доставува известување до Центарот и до надлежниот јавен обвинител. За други состојби на ризик, Министерството за внатрешни работи, училиштето или друга институција во која детето е згрижено, како и родителот/те односно старателот на детето, го известуваат Центарот.

(2) Министерството за внатрешни работи доставува писмено известување до Центарот кое содржи лични податоци за детето во ризик до 14 години и родителот/те односно старателот, стореното дејство и околностите под кои е сторено. Во итни случаи известувањето може да биде и по телефон, а дополнително се доставува писмено известување.

(3) Центарот постапува по известувањата од Министерството за внатрешни работи од ставот (2) на овој член, од Јавното обвинителство, од училиштето или од друга институција во која детето во ризик до 14 години е згрижено и во која се воспитува, од родителите/от односно старателот на детето, оштетениот и од друго лице.

(4) Центарот, Министерството за внатрешни работи и училиштето или друга институција во којашто детето во ризик до 14 години е згрижено, се должни заемно да се известуваат за однесувањето на детето во ризик до 14 години, како и за сите други околности што според закон се сметаат за состојба во ризик.

(5) Центарот може да го констатира постоењето состојба на ризик и врз основа на сопствени сознанија.

(6) Примените известувања од ставот (2) на овој член се регистрираат во Регистар за примени известувања за деца во ризик до 14 години, што се води во Центарот. Во Регистарот се внесуваат податоци добиени со известувања од Министерството за

внатрешни работи, Јавното обвинителство, училиштето или од друга институција во која детето во ризик до 14 години е згрижено и се воспитува, како и од родителот/те односно старателот на детето, оштетениот и од друго лице и се чуваат како класифицирана информација согласно со прописите кои се однесуваат на класифицираните информации и заштитата на личните податоци.

(7) Формата и содржината на Регистарот од ставот (6) на овој член, како и начинот за неговото водење, го пропишува министерот за труд и социјална политика.

Член 27

(1) Во рок не подолг од 15 дена од денот на приемот на известувањето или друго сознание, а во случаите кога постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, не подолго од 36 часа, Центарот го повикува на разговор детето во ризик, родителот/те односно старателот, и покренува постапка од доверлив карактер за утврдување на фактичките околности на конкретниот настан или состојбата на ризик. Ако и покрај уредната достава разговорот не може да се изврши поради отсуство на детето и родителот/те односно старателот, Центарот го известува надлежниот јавен обвинител.

(2) Разговорот го води стручен работник од Центарот, во посебни простории. Стандардите за уредување на посебните простории ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) Во случаите кога дејството на дете во ризик до 14 години со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор над пет години, кај кривично дело од областа на семејно насилство, телесна повреда и кога по процена на стручниот работник од Центарот постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, задолжително на разговорот присуствува адвокат, кој дава правна помош.

(4) Адвокатот дава правна помош од ставот (3) на овој член во постапката пред Центарот, која се состои во присуство на разговор, доставување правно мислење и, во зависност од околностите на случајот, присуство на средба заради спроведување на индивидуалниот план. За укажана правна помош Центарот, во рок од 15 дена од денот на последното преземено дејство, изготвува потврда за дејствата што биле преземени од страна на адвокатот, врз основа на којашто адвокатот доставува трошковник до Центарот и до родителот/те односно старателот.

(5) Трошоците за правна помош од адвокат од ставот (4) на овој член, по правило, ги надоместуваат родителот/те односно старателот на детето кога сами го избрале адвокатот. Кога родителот/те односно старателот на детето не се во состојба да ги надоместат трошоците за правна помош од адвокат бидејќи остваруваат вкупни месечни приходи помали од последната објавена просечна нето плата во Република Северна Македонија, Центарот поставува адвокат по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

(6) Се смета дека родителот/те односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од адвокат од ставот (5) на овој член доколку достави потврда од надлежен орган или организација најдоцна во рок од 15 работни дена од денот кога адвокатот бил повикан во Центарот. Во спротивно, се смета дека е во состојба да ги плати трошоците за правната помош на адвокатот.

(7) Трошоците за правна помош од адвокат по службена должност од ставот (5) на овој член паѓаат на товар на буџетот на Министерството за труд и социјална политика.

(8) Центарот донесува решение за исплата на укажана правна помош од адвокат од ставовите (4) и (5) на овој член во рок од седум дена од денот на доставување на трошковникот од ставот (4) на овој член и го доставува до Министерството за труд и социјална политика и до адвокатот во рок од три дена од денот на донесувањето на решението.

(9) Министерството за труд и социјална политика врши исплата на решението од ставот (9) на овој член во рок од осум дена од денот на правосилноста на решението.

(10) Кога старателот е поставен по службена должност, Центарот донесува решение за исплата на укажаната правна помош од адвокатот од ставот (5) на овој член и го исплаќа.

(11) Наградата на адвокатот за пружена правна помош од став (5) на овој член се пресметува во висина согласно со Тарифата за награда на Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

Член 28

(1) Адвокатот е должен да даде правно мислење за случајот во писмена форма во рок од седум дена од денот на разговорот.

(2) Правното мислење од ставот (1) на овој член треба да ги содржи особено описот на дејството предвидено како кривично дело и фактичките и правните елементи на случајот.

(3) Ако адвокатот не го даде правното мислење во рокот од ставот (1) на овој член, Центарот за тоа ја известува Адвокатската комора на Република Северна Македонија и заради остварување на најдобриот интерес на детето, поставува адвокат по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

Член 29

(1) Во рок од 30 дена од денот на спроведениот разговор со родителите/от односно старателот и детето во ризик, и врз основа на прибраните известувања и други податоци со кои располага Центарот, стручниот работник од член 27 став (2) од овој закон, изготвува индивидуален план и го спроведува.

(2) Во случај на итност, Центарот презема мерки на помош и заштита на детето во ризик, согласно со Законот за социјалната заштита и Законот за семејството, пред да започне со изготвувањето на индивидуалниот план од ставот (1) на овој член.

Член 30

(1) Најдолго во рок од 10 дена од денот на донесувањето на индивидуалниот план од членот 29 став (1) од овој закон, стручниот работник од член 27 став (2) од овој закон по вторпат разговара со родителите/от односно со старателот со кој живее детето во ризик, со цел за непосредно да се увери дали родителите/от односно старателот може да водат грижа за детето и дали може да бидат отстранети причините за неговото однесување и состојбата на ризик

(2) Стручниот работник ги запознава родителите/от односно старателот со индивидуалниот план заради негово активно учество во спроведувањето на мерките за помош и заштита и истовремено ги предупредува за натамошните последици од несоработувањето со Центарот. Стручниот работник се состанува со родителите/от односно старателот најмалку еднаш месечно, и за секоја средба се составува записник.

(3) Измени на индивидуалниот план се вршат согласно со успехот на спроведените мерки на помош и заштита или новите околности.

(4) Мерките на помош и заштита можат да траат до наполнувањето на 18 години на детето.

(5) Надзор над спроведувањето на Индивидуалниот план врши Јавната установа Завод за социјални дејности.

Член 31

(1) Во случај кога се работи за дете во ризик над 14 години, ако родителите/от односно старателот не го спроведуваат индивидуалниот план на Центарот, а Центарот и по сите обиди не успее да го спроведе, во рок од седум дена од денот на утврдувањето на таквата околност го известува надлежниот судија за деца, кој во рок од три дена од денот на приемот на известувањето од Центарот донесува одлука за примена на мерките на помош и заштита содржани во индивидуалниот план, со определени упатства за Центарот.

(2) Одлуката од ставот (1) на овој член судијата за деца може да ја донесе и по предлог на адвокатот на детето во ризик, на родителите/от односно старателот.

(3) Ако родителите/от односно старателот не постапи според одлуката од ставот (1) на овој член, судот го известува јавниот обвинител за натамошно постапување.

(4) Ако не е можна примена на мерките на помош и заштита содржани во индивидуалниот план на Центарот поради недостапност до детето и до родителите/от односно старателот, Центарот го известува јавниот обвинител.

(5) Постапката пред јавниот обвинител продолжува по престанување на околностите од ставот (4) на овој член.

Член 32

(1) Ако со дејството кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, детето во ризик прибавило имотна корист или предизвикало штета на друг, Центарот посредува меѓу детето во ризик и родителите/от односно старателот и оштетениот заради заемно помирување и ветување дека нема да се повтори делото и за враќање на имотната корист или надоместување на предизвиканата штета.

(2) Постапката на посредување може да трае најдолго 30 дена по донесувањето на одлуката за поведување постапка за посредување.

(3) За согласноста за помирување од ставот (1) на овој член се составува спогодба којашто има значење на вонсудско порамнување.

(4) Ако посредувањето не успее, се составува записник, во кој се наведуваат причините поради кои посредувањето не успеало и истиот се доставува до оштетениот. Оштетениот може во рок од 30 дена од денот на приемот на записникот да поднесе предлог за поведување посебна постапка за конфискација на имотот и имотната корист пропишана со закон од лицето врз кое е пренесен имотот или имотната корист или имотноправното барање за надоместување на штетата.

Член 33

(1) За примената на мерките на помош и заштита, Центарот води интерна евиденција, а податоците од сите центри се доставуваат до Регистарот за примена на мерките на помош и заштита, кој го води Министерството за труд и социјална политика.

(2) По наполнувањето на 18 годишна возраст на детето, податоците од евиденциите на центрите и од Регистарот од ставот (1) на овој член се уништуваат.

(3) Степенот на класификација на податоците за примена на мерките на помош и заштита се определува согласно со прописите за класифицираните информации.

(4) Формата, содржината и начинот на водењето на Регистарот за примена на мерките на помош и заштита, пропишува министерот за труд и социјална политика.

Член 34

Стручните работници од Центарот кои постапуваат согласно со одредбите од овој закон се должни да присуствуваат на специјализирана обука за права на детето и детско престапништво најмалку пет дена во текот на годината, во земјата или во странство.

Трет дел

САНКЦИИ ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА И ПРЕКРШОЦИ

Глава трета

Општи правила за санкциите што им се изрекуваат на деца

1. Важење на одредбите за дејства кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци

Член 35

(1) За дејство, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, сторено од деца, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик, како и одредбите од Законот за прекршоците и други закони во кои се пропишани дејства кои со закон се предвидени како прекршоци.

(2) Посебните одредби што важат за децата сторители на кривични дела се применуваат под условите предвидени во одредбите од оваа глава и врз полнолетни лица кога им се суди за дејства кои со закон се предвидени како кривични дела што ги сториле како деца а, по исклучок, и врз лица кои сториле кривично дело како помлади полнолетници.

2. Санкции кон деца и нивната цел

Член 36

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејство кое со закон е предвидено како кривично дело, можат да му се изречат само воспитни мерки.

(2) На дете од 16 до 18 годишна возраст за дејство кое со закон е предвидено како кривично дело, можат да му се изречат воспитни мерки.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, на дете од 16 до 18 годишна возраст може да му се изрече казна мерка на безбедност или алтернативна мерка.

(4) Дете од 16 до 18 годишна возраст може да биде ослободено од казна под општите услови определени со Кривичниот законик.

(5) Конфискација на имот и имотна корист и предмети прибавени со дејства кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци на деца се врши согласно со општите услови утврдени во Кривичниот законик.

Член 37

Целта на санкциите е преку давање заштита и помош на децата со вршење надзор над нив, со нивно стручно оспособување и со развивање на нивната лична одговорност да се обезбеди нивно воспитување, превоспитување и правилен развој.

Член 38

(1) Санкцијата што му се изрекува на детето треба да одговара на неговата личност, тежината на дејството кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од неговото воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на најдобриот интерес за детето.

(2) Кога се исполнети законските услови, надлежниот суд изрекува казна само ако не е оправдано изрекување воспитна или алтернативна мерка.

(3) Казна што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд може да ја изрече само кога целта на воспитните мерки, казните или алтернативните мерки не може да се постигне со мерки на помош и заштита.

(4) Доколку е изречена санкција што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд посебно ги образложува причините за нејзиното изрекување.

Глава четврта

Воспитни мерки

1. Видови воспитни мерки

Член 39

(1) На дете над 14 годишна возраст за дејство што со закон е предвидено како кривично дело може да му се изречат следниве воспитни мерки:

- укор или упатување во Центар за деца,
- засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот, специјализирано згрижувачко семејство или од страна на Центарот за социјална работа и
- заводски мерки упатување во воспитна установа или во воспитно-поправен дом.

(2) Мерки укор или упатување во Центар за деца се изрекува кон детето од ставот 1 на овој член кога не постои потреба од потрајни мерки на воспитување, а особено ако сторило дејство кое со закон е предвидено како кривично дело од непромисленост или лекоумност.

(3) Мерки на засилен надзор се изрекуваат кон детето од ставот (1) на овој член кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување со соодветен надзор, а не е потребно негово целосно одвојување од дотогашната средина.

(4) Заводски мерки се изрекуваат кон детето од ставот (1) на овој член кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување и негово целосно одвојување од дотогашната средина во траење не подолго од пет години, но најмногу до наполнети 23 години.

Член 40

При изборот на воспитната мерка судот ја зема предвид возраста на детето, степенот на неговата психофизичка состојба, наклонетостите, побудите од кои го сторил дејството, дотогашното воспитување и образовниот статус, средината и приликите во кои живеел, растел и се развивал, тежината на стореното дејство, дали кон детето порано била изречена воспитна мерка или казна затвор за деца и сите други околности што влијаат врз одредувањето на видот на воспитната мерка за постигнување на нејзината цел, определена со закон.

1.1. Воспитни мерки укор и упатување во Центар за деца

Укор

Член 41

(1) Воспитната мерка укор се изрекува ако е доволно и само прекорување на детето за стореното дејство.

(2) При изрекувањето на укорот на детето му се укажува на штетноста од неговата постапка и се предупредува дека во случај на нејзино повторување, кон него може да биде изречена друга санкција согласно со закон.

Упатување во Центар за деца

Член 42

(1) Воспитната мерка упатување во Центар за деца судот ја изрекува кога е потребно со соодветни краткотрајни мерки да се изврши влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Детето на кого му е изречена мерката од ставот (1) на овој член, судот може да го упати во Центар за деца на:

- определен број часови во текот на денот во празнични денови и тоа најмногу во четири празнични денови едно по друго или

- определен број часови во текот на денот, но најмногу еден месец.

(3) При изрекувањето на мерката од ставот (1) на овој член, судот води сметка со нејзиното извршување детето да не изостане од редовната настава или од работата.

(4) Во Центарот за деца, детето врши работи што одговараат на неговата психофизичка состојба, а работата се извршува преку Програма за работа на Центарот за деца изготвена од страна на Јавната установа Заводот за социјални дејности.

(5) Судот може да определи за време и по извршувањето на мерката од ставот (1) на овој член, детето да се стави под засилен надзор на Центарот за социјална работа, за период не подолг од шест месеци.

1.2. Воспитни мерки на засилен надзор

Засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот

Член 43

(1) Воспитната мерка засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот судот изрекува ако родителите/от односно старателот пропуштиле, а биле во можност да вршат надзор над детето.

(2) Ако судот ја изрече мерката од ставот (1) на овој член, им наложува на родителите/от односно старателот одредени должности во поглед на мерките што треба да се преземат за воспитување на детето, за негово лекување и за отстранување на штетните влијанија врз него, а може да му даде и потребни упатства.

(3) Судот дополнително одлучува за престанок на мерката од ставот (1) на овој член, која не може да трае помалку од една година ниту подолго од три години.

Засилен надзор од страна на специјализирано згрижувачко семејство

Член 44

(1) Ако родителите/от односно старателот на детето не се во можност да вршат надзор над него или ако тоа основано не може да се очекува од нив, детето му се предава на специјализирано згрижувачко семејство кое сака да го прими и кое има можност да врши засилен надзор над детето, согласно со одредбите на Законот за социјална заштита.

(2) Извршувањето на мерката од ставот (1) на овој член се запира ако родителите/от односно старателот на детето се здобијат со можност да вршат засилен надзор над него или, ако според резултатите на воспитувањето и превоспитувањето, престане потребата од засилен надзор.

Засилен надзор од страна на Центарот за социјална работа

Член 45

(1) Ако родителите/от односно старателот не се во можност да вршат засилен надзор над детето, а не постојат услови за предавање на детето на специјализирано згрижувачко семејство заради вршење засилен надзор, детето се става под надзор на Центарот.

(2) Судот дополнително одлучува мерката од ставот (1) на овој член да престане, но нејзиното траење не може да биде пократко од една ниту подолго од три години.

(3) За времетраењето на мерката од ставот (1) на овој член детето и натаму останува да живее кај родителите/от односно старателот или кај други лица кои го издржуваат, а засилениот надзор врз детето го врши Центарот.

(4) Ако детето не може да остане во семејството во кое живеело, Центарот го сместува во воспитна установа и се грижи за неговото школување или вработување, за издвојување од средината што штетно влијае врз детето, за потребното лекување и за подобрување на условите во кои живее.

Посебни обврски кон воспитната мерка засилен надзор

Член 46

(1) При изрекувањето на воспитните мерки на засилен надзор судот може на детето да му одреди една или повеќе посебни обврски, ако тоа е потребно за поуспешно извршување на изречената воспитна мерка, а особено да:

- му се извини лично на оштетеното лице,
- ја поправи или надомести штетата предизвикана со стореното дејство,
- се вклучи во образовниот процес и редовно да го посетува училиштето,
- не изостанува од работното место за деца над 15 години,
- се оспособи за работа што одговара на неговите способности, наклонетости и физичка сила за деца над 15 години, под услов да има завршено основно образование,
- прифати работа за деца над 15 години,
- му забрани употреба или користење алкохол, дрога и други психотропни супстанции или прекурзори,
- се подложи на лекување или социјална рехабилитација во соодветни специјализирани установи,
- го користи слободното време полезно,
- не контактира со лица кои штетно влијаат врз неговата личност,
- се остручи и преквалификува заради задржување на работното место што го завзема или за создавање претпоставки за вработување за деца над 15 години, под услов да има завршено основно образование,
- овозможи увид и да прифати совети во врска со распоредувањето и трошењето на платата и другите приходи што ги остварува,
- се вклучи во работа на хуманитарна организација, комунална, еколошка или невладинска организација,
- се вклучи во одредена спортска, културно-забавна организација или здружение, со обврска да ги посетува редовните проби или тренинзи и
- му се забрани движење без придружба на родителите/от односно старателот/те или згрижувач во периодот од 22:00 часот до 5:00 часот.

(2) По предлог од Центарот, судот може да ги измени или да ги укине посебните обврски од ставот (1) на овој член што ги одредил.

(3) При одредувањето на посебните обврски од ставот (1) на овој член, судот посебно им укажува на детето и на родителите/от односно старателот во случај детето да не ги исполни обврските, воспитната мерка на засилен надзор може да му биде заменета со упатување во Центар за деца или со заводска мерка.

(4) Центарот врши постојан надзор и му помага на детето во исполнувањето на посебните обврски од ставот (1) на овој член, соработува со родителите/от односно старателот и згрижувачот и го известува судот најмалку еднаш на шест месеци за постигнатиот успех во спроведувањето на посебните обврски од ставот (1) на овој член.

1.3. Заводски мерки

Упатување во воспитна установа

Член 47

(1) Судот може да упати во воспитна установа дете врз кое треба да се обезбеди постојан надзор од страна на стручни лица заради воспитување, превоспитување и правилен развој.

(2) Во воспитната установа детето од ставот (1) на овој член останува најмалку шест месеци, а најмногу три години.

(3) При изрекувањето на мерката судот го определува нејзиното траење. Воспитната установа поднесува извештај на секои шест месеци, односно 60 дена пред истек на времетраењето на мерката определена од страна на судот.

(4) Судот ја преиспитува потребата од престој во воспитна установа по службена должност, односно по предлог на јавниот обвинител или бранителот, кој не може да се поднесе пред истекот на шест месеци од правосилноста на последната одлука на судот.

(5) Врз основа на извештајот од ставот (3) на овој член односно предлозите од ставот (4) на овој член, судот на нејавна седница одлучува за продолжување, запирање, или замени на мерката од ставот (1) на овој член со друга мерка. За нејавната седница се известуваат јавниот обвинител, детето, родителите/от односно старателот, бранителот, претставник од Центарот и од установата.

Упатување во воспитно-поправен дом

Член 48

(1) Судот може да упати во воспитно-поправен дом дете кон кое треба да се применат потрајни и засилени мерки за воспитување и превоспитување и негово целосно одвојување од дотогашната средина.

(2) При одлучувањето дали ќе ја изрече мерката од ставот (1) на овој член судот посебно ја земе предвид тежината и природата на стореното дејствие и околноста дали кон детето порано биле изрекувани воспитни мерки или казна затвор за деца.

(3) Во воспитно-поправен дом детето останува најмалку шест месеци, а најмногу пет години, односно до наполнети 23 години.

(4) При изрекувањето на мерката од ставот (1) на овој член, судот го определува нејзиното траење, при што го засметува и времето поминато во притвор. Воспитно-поправниот дом поднесува извештај на секои шест месеци, односно 60 дена пред истек на времетраењето на мерката определена од страна на судот.

(5) Судот ја преиспитува потребата од престој во воспитно-поправниот дом по службена должност, односно по предлог на јавниот обвинител или на бранителот, кој не може да се поднесе пред истекот на шест месеци од правосилноста на последната одлука на судот.

(6) Врз основа на извештајот од ставот (4) на овој член, односно предлозите од ставот (5) на овој член, судот на нејавна седница одлучува за продолжување, запирање или замени на мерката од ставот (1) на овој член со друга мерка или санкција. За нејавната седница се известуваат јавниот обвинител, детето, родителите/от односно старателот, бранителот, претставник од Центарот и од воспитно-поправниот дом.

2. Запирање од извршување, измена и повторно одлучување за воспитните мерки

Член 49

(1) Кога по донесувањето на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка ќе се појават околности што не постоеле во времето на донесувањето на одлуката или за нив не се знаело, а се од влијание врз донесувањето на одлуката, извршувањето на изречената воспитна мерка може да се запре или да се замени со друга мерка на засилен надзор или со заводска мерка.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, доколку за одделни мерки поинаку не е предвидено, извршувањето на мерката на засилен надзор или на заводската мерка, со оглед на постигнатиот успех во воспитувањето и превоспитувањето, може да се запре, а може да се замени и со друга таква мерка.

Повторно одлучување за воспитните мерки

Член 50

Ако од правосилноста на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка поминале шест месеци, а извршувањето не започнало, судот повторно одлучува за потребата од извршување на одлуката. Притоа, судот може да одлучи порано изречената мерка да се изврши, да не се изврши или да се замени со некоја друга мерка.

Постапка за измена, повторно одлучување и запирање за воспитните мерки

Член 51

(1) Кога се исполнети условите предвидени со закон за измена или за повторно одлучување за изречената воспитна мерка, одлука донесува судот кој во прв степен го донел решението за воспитна мерка, ако најде дека е тоа потребно, или по предлог на детето, родителите/от односно старателот и бранителот од управителот на установата или органот за старателство на кој му е доверен надзорот над детето.

(2) Пред донесувањето на одлуката од ставот (1) на овој член судот ги сослушува јавниот обвинител, детето, родителот/те односно старателот на детето или други лица, а прибавува и потребни извештаи од воспитната установа во која детето ја издржува заводската мерка, од органот за старателство или од други органи и установи.

(3) Одлуката за запирање на извршувањето на воспитната мерка се донесува согласно со одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член.

(4) Одлуките од ставовите (1) и (3) на овој член ги донесува советот за деца на судот.

Глава петта Казнување деца

1. Видови казни за деца над 16 годишна возраст

Член 52

(1) Дете над 16 годишна возраст кое е кривично одговорно може да се казни само ако поради тешките последици од стореното дело и високиот степен на кривичната одговорност не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(2) Под условите од овој закон, на детето над 16 годишна возраст можат да му се изречат следниве казни:

- затвор за деца,
- парична казна,
- забрана на управување со моторно возило и
- протерување на дете странец од земјата.

1.1. Затвор за деца

Член 53

(1) Затвор за деца може да се изрече само како главна казна.

(2) Затвор за деца може да се изрече на дете над 16 годишна возраст, кое е кривично одговорно и кое сторило дејство кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор од пет години или потешка казна, ако делото е сторено под особено отежнувачки околности и при висок степен на кривична одговорност на сторителот и притоа не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(3) Затворот за деца не може да биде пократок од една ниту подолг од 10 години, а се изрекува на полни години или на половина година.

(4) При одмерувањето на казната судот не може да изрече затвор за деца во траење подолго од казната пропишана за тоа дело, но судот не е врзан за најмалата пропишана мера на таа казна.

Одмерување на казната затвор за деца

Член 54

При одмерувањето на казната затвор за деца судот ги зема предвид сите околности што влијаат казната да биде поголема или помала, согласно со Кривичниот законик, водејќи особено сметка за степенот на душевната развиеност на детето, за неговата психофизичка состојба и за времето потребно за негово воспитување, превоспитување и стручно оспособување.

Член 55

(1) Детето кое е на издржување на казната затвор за деца може да се пушти на условен отпуст ако издржало најмалку една третина, но не пред да издржи една година од изречената казна, доколку превоспитувањето е успешно.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, ако на детето му е изречена казна затвор за деца до две години и шест месеци може да се пушти на условен отпуст ако издржало една третина од изречената казна.

(3) За време на условниот отпуст судот му определува мерка на засилен надзор од страна на Центарот во одредено траење, кое може да биде и пократко од делот на неиздржаната казна.

(4) Судот може да го продолжува траењето на засилениот надзор до една година по времетраењето на казната, но најмногу до наполнувањето на 21 година на детето.

(5) Судот го отповикува условниот отпуст ако детето не ги исполнува обврските предвидени со засилениот надзор или ако додека е на условен отпуст стори едно или повеќе дејства предвидени со закон како кривични дела за кои е изречена казна затвор за деца над две години.

(6) Ако детето сторило дејство со закон предвидено како кривично дело за кое му е изречена казна до две години затвор за деца или парична казна, судот може да го отповика условниот отпуст, земајќи ја предвид сродноста на сторените дела, нивното значење, побудите од кои се сторени и другите околности што укажуваат на оправданоста за отповикување на условниот отпуст.

(7) Ако судот го отповика условниот отпуст, изрекува една казна согласно со членот 60 од овој закон, земајќи ја порано изречената казна како веќе утврдена.

(8) Ако судот не го отповика условниот отпуст, тој се продолжува за времето кое детето го поминало на издржување на казната затвор за деца изречена за новото дело.

1.2. Парична казна

Член 56

(1) Паричната казна може да се изрече како главна казна.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, за дела сторени од користољубие паричната казна може да се изрече како споредна казна заедно со казната затвор за деца или со условна осуда со заштитен надзор.

(3) Паричната казна се изрекува во дневни глоби, при што бројот на дневните глоби не може да биде помал од една ниту поголем од 120 дневни глоби.

(4) Во однос на одмерувањето и извршувањето на паричната казна, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик.

Член 57

(1) Неплатената парична казна судот може да ја замени со алтернативна мерка општокорисна работа.

(2) Една дневна глоба се заменува со три часа општокорисна работа, при што вкупниот број часови општокорисна работа не може да биде поголем од 100 часа.

(3) Неплатената парична казна или неизвршената или делумно извршената општокорисна работа како нејзина замена, судот може да ја замени и со воспитните мерки упатување во Центар за деца или со мерка на засилен надзор.

Забрана на управување со моторно возило од определен вид или категорија и протерување дете странец од земјата

Член 58

(1) Забраната на управување со моторно возило од определен вид или категорија може да се изрече како главна или споредна казна заедно со парична казна согласно со Кривичниот законик.

(2) Протерување дете странец од земјата може да се изрече ако на детето му е изречена казна затвор за деца, парична казна или условна осуда со заштитен надзор.

(3) Казната од ставот (2) на овој член може да трае од една до пет години и започнува од денот на напуштање на детето странец на територијата на Република Северна Македонија.

(4) Казната од ставот (2) на овој член не може да му се изрече на дете странец кое ужива заштита согласно со меѓународен договор, ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

2. Ослободување од казна

Член 59

Ако судот го прогласи детето за виновно и го ослободи од казна, согласно со Кривичниот законик, може да му изрече и воспитна мерка.

3. Изрекување казни и воспитни мерки за дејства предвидени со закон како кривични дела во стек

Член 60

(1) За дејства предвидени со закон како кривични дела во стек судот му изрекува на дете само една воспитна мерка или само казна затвор за деца или парична казна, кога постојат законски услови за изрекување на таа казна и ако судот најде дека треба да се изрече.

(2) Судот постапува согласно со ставот (1) на овој член и ако по изречената воспитна мерка, односно затвор за деца или парична казна утврди дека детето пред или по нивното изрекување сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Ако дете над 16 годишна возраст сторило повеќе дејства што со закон се предвидени како кривични дела во стек, а судот најде дека за секое одделно дејство треба да му се изрече казна затвор за деца или парична казна, казната му се одмерува според слободна оценка во рамките на нејзината најголема законска мерка.

(4) Судот постапува согласно со став (3) на овој член и во случај ако по изречената казна утврди дека детето пред или по нејзиното изрекување сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

4. Дејство на казната затвор за деца врз воспитните мерки

Член 61

(1) Ако за времетраењето на воспитната мерка судот изрече казна затвор за деца, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на казната затвор за деца.

(2) Ако за време на траењето на воспитната мерка судот му изрече на помладо полнолетно лице казна затвор за деца или затвор најмалку една година, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на казната.

Глава шеста Алтернативни мерки

1. Видови и цел на алтернативните мерки

Член 62

(1) На кривично одговорно дете над 16 годишна возраст за стореното дејство што со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат следниве алтернативни мерки:

- условна осуда со заштитен надзор,
- условно прекинување водење постапка кон детето и
- општокорисна работа.

(2) Одредбите од Кривичниот законик за алтернативните мерки се однесуваат и на нивното изрекување на деца над 16 годишна возраст, доколку со овој закон поинаку не е определено.

Член 63

Цел на алтернативните мерки е кон кривично одговорното дете над 16 годишна возраст да не се примени казна кога тоа не е нужно заради спречување вршење дејства што со закон се предвидени како кривични дела и кога може да се очекува дека предупредувањето со закана на казна и примената на мерки на помош, заштита и надзор на слобода доволно ќе влијаат врз неговото воспитување, превоспитување и правилен развој.

2. Посебни услови за изрекување алтернативни мерки

Член 64

(1) Алтернативни мерки судот може да изрече само кога постои изречна и слободно изразена волја на детето во постапка во која се почитувани неговите права.

(2) Условна осуда со заштитен надзор може да се изрече кога на детето му е утврдена казна затвор во траење до три години или парична казна.

(3) Ако на детето му е утврдена и казна затвор за деца и парична казна, судот може да изрече условна осуда за двете казни или само за казната затвор за деца.

(4) Времето на траење на условната осуда од ставот (2) на овој член, судот го одредува во траење кое не може да биде пократко од една ниту подолго од три години.

(5) Заштитниот надзор се состои во една или повеќе обврски предвидени во членот 46 од овој закон за кои детето е должно да се придржува во времето за проверување.

(6) Помош и грижа, надзор и заштита во исполнувањето на обврските од страна на детето врши Центарот, кој е должен со практични совети да го поттикнува и да му помага во нивното исполнување, да соработува со родителите/от односно старателот и со згрижувачот и повремено, а најмалку еднаш на три месеци, да го известува судот за состојбите со исполнувањето на определените обврски.

(7) Судот ја отповикува условната осуда со заштитен надзор ако детето во времето за проверување не ги исполнува обврските определени во членот 46 од овој закон или стори едно или повеќе дејства што со закон се предвидени како кривични дела за кои е пропишана казна затвор за деца во траење подолго од три години или ако по изрекувањето на условната осуда со заштитен надзор утврди дека детето извршило дејство што со закон е предвидено како кривично дело пред да биде изречена условна осуда со заштитен надзор и дека е неопходна казна за претходно сторените дејствија што со закон се предвидени како кривични дела. При отповикувањето на условната осуда со заштитен надзор се засметува и времето поминато во притвор.

Член 65

Судот може да одлучи условно да ја прекине постапката кон дете над 16 годишна возраст за дејство што со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или казна затвор до пет години, ако детето изразило каење за извршеното дело, ако ги отстранило последиците на делото, ако ја надоместило штетата или се помирило со оштетениот, кој е согласен со прекинувањето на постапката, под услов во рок од две години детето да не стори друго дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

Член 66

(1) Судот може на кривично одговорно дете над 16 годишна возраст кое сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана парична казна или казна затвор до три години да му изрече мерка на општокорисна работа во траење од пет до 100 часа, кога е потребно со оваа мерка да се изврши воспитно влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Надзор над исполнувањето на работните обврски на детето врши Центарот, кој е должен повремено, а најмалку еднаш месечно, да го известува судот за извршувањето на општокорисната работа.

(3) Ако детето не ги исполнува или неуредно ги исполнува наложените работни обврски, судот ја заменува општокорисната работа со мерката упатување во Центар за деца или со мерка на засилен надзор, под условите предвидени со овој закон за нивното изрекување, земајќи го предвид делот од обврските што е веќе исполнет.

Глава седма

Примена на мерки на безбедност

Член 67

(1) Кон дете, кон воспитната мерка или казната затвор за деца може да се изрече мерка на безбедност, под условите утврдени со Кривичниот законик.

(2) Спрема дете кое е непресметливо, согласно со и под условите утврдени со Кривичниот законик, може да се изрече мерка на безбедност задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа и задолжително психијатриско лекување на слобода.

(3) Мерка на безбедност задолжително лекување алкохоличари и наркомани може да се изрече и без изрекување воспитна мерка или казна.

(4) Кога мерката од ставот (3) на овој член се изрекува со воспитна мерка или казна, таа се извршува во специјализирано одделение на установата.

(5) Времето поминато во установа за извршување на мерката на безбедност се засметува во изречената казна затвор за деца или заводска мерка. По извршувањето на мерката на безбедност, судот одлучува дали продолжува извршувањето на казната затвор за деца и заводската мерка.

Глава осма

Санкции за дејства што со закон се предвидени како прекршоци

Член 68

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејства што со закон е предвидено како прекршок може да му се изрече мерка:

- укор
- засилен надзор од страна на родителите/от односно старателот или
- засилен надзор од страна на Центарот за социјална работа.

(2) На воспитните мерки изречени за дејства што со закон е предвидено како прекршок, се применуваат одредбите за воспитните мерки од овој закон.

(3) Мерката засилен надзор не може да се изрече во траење пократко од 30 дена ниту подолго од една година.

(4) На дете над 16 годишна возраст за дејства што со закон е предвидено како прекршок, може да му се изрече воспитната мерка од ставот (1) на овој член.

(5) По исклучок од ставот (4) на овој член, на прекршочно одговорно дете над 16 годишна возраст може да му се изрече алтернативна мерка општокорисна работа и казна протерување дете странец.

Општокорисна работа

Член 69

(1) На дете над 16 годишна возраст може да му се изрече мерка општокорисна работа за дејство што со закон е предвидено како прекршок во траење од пет до 50 часа, кога е потребно да се изврши воспитно влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Во однос на надзорот над исполнувањето на работните обврски на детето, се применуваат одредбите од член 66 ставови (2) и (3) од овој закон.

Глава деветта

Изрекување санкции на полнолетни лица за дејства што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сториле како деца

Член 70

(1) На полнолетно лице кое наполнило 21 година не може да му се суди за дејство што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете од 14 до 16 годишна возраст.

(2) На полнолетно лице кое во време на судењето не наполнило 21 година може да му се суди само за дејства што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сторил како дете од 14 до 16 годишна возраст за кои е утврдена казна поголема од пет години.

(3) На лицето од ставот (2) на овој член судот може да му изрече само воспитна мерка на засилен надзор или заводска воспитна мерка.

(4) При оцената дали ќе ја изрече мерката од ставот (3) на овој член, судот ги зема предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот и целта на оваа воспитна мерка.

(5) На полнолетно лице за дејство што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете над 16 годишна возраст, може да му се изрече воспитна мерка засилен надзор или заводска воспитна мерка, казна или алтернативна мерка. При оцената дали и која од санкциите ќе изрече, судот ги зема предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот, како и целта што треба да се постигне со овие санкции.

(6) По исклучок од ставот (3) на овој член, на полнолетно лице кое во време на судењето наполнило 21 година, судот може место затвор за деца да му изрече затвор или условна осуда.

(7) Казната затвор изречена во случајот од ставот (6) на овој член во однос на рехабилитацијата, бришењето на осудата и правните последици од осудата, има исто правно дејство како и казната затвор за деца.

Изрекување воспитни мерки на помлади полнолетни лица

Член 71

(1) На сторител кој како помладо полнолетно лице извршило дејство што со закон е предвидено како кривично дело, а во времето на пресудувањето не наполнило 21 година, судот може да му изрече воспитна мерка засилен надзор или заводска мерка, ако со оглед на неговата личност и околностите под кои е сторено делото, може да се очекува дека и со воспитната мерка ќе се постигне целта што би се остварила со изрекувањето на казната.

(2) На помладо полнолетно лице на кое му е изречена воспитна мерка, судот може да му изрече и мерка на безбедност, под условите предвидени со овој закон.

(3) Изречената воспитна мерка може да трае најмногу до наполнети 23 години возраст на сторителот.

Надлежност на судијата за деца за извршување на санкции

Член 72

За работите на извршување на санкциите кон деца надлежен е судијата за деца, кој ја изрекол санкцијата.

Глава десетта

Дејство на санкции за деца, рехабилитација и застареност

1. Дејство на санкции за деца

Член 73

Изречените санкции од членовите 70 и 71 од овој закон не повлекуваат правни последици што се состојат во забрана на стекнување определени права.

2. Евиденција на изречените санкции

Член 74

(1) Евиденција на изречените санкции на дете и помладо полнолетно лице од членовите 70 и 71 од овој закон води судот надлежен според местото на раѓање, а ако местото на раѓање не е познато или детето и помладото полнолетно лице е родено во странство, евиденцијата ја води судот кој ја водел постапката во прв степен.

(2) Надлежниот суд од ставот (1) на овој член е должен најдоцна до петтиот ден во месецот да доставува евиденција на изречените санкции за претходниот месец на дете и помладо полнолетно лице за дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршочни санкции до Основниот кривичен суд Скопје, кој води Единствен регистар за санкции кон деца во Република Северна Македонија.

(3) Во Единствениот регистар од ставот (2) на овој член се внесуваат и податоците добиени од надлежниот суд од ставот (1) на овој член за изречените санкции за дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци за дете и помладо полнолетно лице родено во странство или со непознато место на раѓање.

(4) Електронски пристап до регистарот од ставот (2) на овој член имаат судот и јавниот обвинител, а податоци за изречените санкции, по поднесено барање, може да се дадат и на институциите што се занимаваат со заштита на децата во врска со нова постапка што се води кон детето или помладото полнолетно лице за сторено дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

Член 75

(1) По поднесено барање од лицето кое е запишано во Регистарот од членот 74 од овој закон, податоците за изречените воспитни мерки укор или упатување во Центар за деца, засилен надзор и прекршочни санкции, се бришат од евиденцијата на изречените санкции кога ќе помине една година од нивното извршување или застарување ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(2) Податоците за условна осуда со заштитен надзор се бришат од евиденцијата на изречените санкции по една година од истекот на времето за проверување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Податоците за изречените заводски мерки, парична казна и алтернативни мерки се бришат од евиденцијата на изречените санкции кога ќе помине една година од нивното извршување или застарување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(4) Податоците за изречената казна затвор за деца се бришат од евиденцијата на изречените санкции кога ќе поминат пет години од денот на издржаната, застарената или простената казна, ако во тоа време детето или помладото полнолетно лице не стори ново дејство што со закон е предвидено како кривично дело.

(5) Кога се исполнети условите од ставовите од (1) до (4) на овој член податоците за изречените санкции ги брише надлежниот суд од член 74 став (1) од овој закон, а сите документи се поништуваат по сила на закон.

(6) Податоците кои не се избришани согласно со ставовите (1), (2) и (3) на овој член, се бришат по истек на 10 години од навршување на полнолетството, а за помлади понолетни лица по истек на 10 години од навршување на 21 година.

3. Застареност на извршувањето на санкциите

Член 76

(1) Казната затвор за деца не може да се изврши кога ќе поминат:

- 10 години од правосилноста на пресудата со која е изречена казна затвор за деца над пет години,

- пет години од правосилноста на пресудата со која е изречена казна затвор за деца над три години и

- три години од правосилноста на пресудата со која е изречена казна затвор за деца до три години.

(2) Застареност на извршувањето парична казна настапува кога ќе поминат две години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа казна.

(3) Застареност на извршувањето на казните забрана на управување со моторно возило и обврска за напуштање на државата со забрана за влез на дете странец, настапува кога ќе помине времето за кое се изречени тие казни, а ако протерувањето е изречено засекогаш, кога ќе поминат пет години од неговото изрекување.

(4) Застареност на извршувањето на алтернативната мерка општокорисна работа, мерките на безбедност и прекршочните санкции настапува кога ќе помине една година од денот на правосилноста на одлуката со која тие се изречени.

(5) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитно-поправен дом, настапува кога ќе поминат пет години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа воспитна мерка.

(6) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитна установа и на воспитните мерки на засилен надзор, настапува кога ќе поминат три години од денот на правосилноста на одлуката со која се изречени тие воспитни мерки.

(7) Застареност на извршувањето на воспитната мерка упатување во Центар за деца, настапува кога ќе поминат шест месеци од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена воспитната мерка.

Четврт дел ПОСТАПКА КОН ДЕЦА

Глава единаесетта Постапка за примена на мерки на одвраќање

1. Услови за поведување постапка

Член 77

(1) По пријавата за дејство коешто со закон е предвидено како кривично дело сторено од дете над 14 години, за кое е утврдена парична казна или казна затвор до три години, надлежниот јавен обвинител може да одлучи:

- да не поведе постапка пред судот иако постојат докази дека го сторил дејството што со закон е предвидено како кривично дело, доколку смета дека не би било целесообразно да се води постапка, со оглед на природата на дејството што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговите лични својства, како и кога извршувањето на казната или на воспитната мерка е во тек,

- условно да го одложи поведувањето на постапката пред судот за време од шест месеци под услов во тој рок да не стори друго дејство што со закон е предвидено како кривично дело и да ја надомести штетата или на друг начин да ги поправи штетните последици предизвикани со сторување на делото и

- да не поведе постапка доколку врз основа на известувањето од Центарот утврди дека е постигната спогодба меѓу детето и неговото семејство и оштетениот за враќање на имотната корист, надоместувањето на штетата или поправањето на штетните последици на делото.

(2) Одлуките од ставот (1) на овој член јавниот обвинител може да ги донесе ако оцени дека случајот е јасен по претходно прибавен наод и мислење од Центарот.

(3) Пред да донесе одлука од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител може да ги повика детето, неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот.

(4) На барање на јавниот обвинител Центарот е должен најдоцна во рок од еден месец да му достави наод и мислење од Центарот во кој, покрај другите околности што се однесуваат на личноста на детето и неговото однесување, треба да биде содржано мислење и предлог во однос на донесувањето на одлуката од ставот (2) на овој член.

(5) Пред донесување на одлуката од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител може да побара посебен извештај од Министерството за внатрешни работи за околностите под кои е сторено кривичното дело.

(6) Постапката за посредување и порамнување е исклучена ако кривичното дело имало за последица смрт на некое лице.

Член 78

(1) Освен одлуките од член 77 од овој закон, јавниот обвинител може во рок од 30 дена од денот на приемот на пријавата за дејства коишто со закон се предвидени како кривични дела за кои е пропишана казна затвор до пет години да одлучи да не поведе постапка, иако постојат докази дека детето го сторило дејството што со закон е предвидено како кривично дело ако смета дека не би било целесообразно да се води постапка со оглед на природата на дејството што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговата личност.

(2) Заради утврдување на околностите од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител е должен да побара наод и мислење од Центарот, а може да побара известување од други лица и установи а, кога е тоа потребно, може овие лица и детето да ги повика во Јавното обвинителство заради непосредно запознавање.

(3) Во рокот од ставот (1) на овој член, јавниот обвинител може да побара наод и мислење од Центарот за целесообразноста за поведување постапка кон детето.

(4) Ако за донесување на одлуката од ставот (1) на овој член треба да се испитаат личните својства на детето, јавниот обвинител може, по предлог и/или мислење на Центарот, да го упати детето во соодветна стручна установа.

(5) Кога е во тек извршување казна или друга санкција, јавниот обвинител може да одлучи да не бара поведување постапка за друго дејство што со закон е предвидено како кривично дело сторено од детето пред изрекување на санкцијата односно за дејство извршено во период од шест месеци откако почнала да се извршува казната односно санкцијата.

(6) Ако јавниот обвинител во случаите од ставовите (1) и (4) на овој член најде дека не е целесообразно да се поведе постапка кон детето, за тоа го известува оштетениот, со наведување на причините поради кои не повел постапка. Оштетениот може во рок од осум дена од приемот на известувањето да бара од Советот за деца да одлучи за поведување постапка.

Член 79

(1) Одлуката од членот 77 од овој закон има форма на решение против кое не е дозволена жалба.

(2) Решението за условното одлагање на постапката донесено од јавниот обвинител или од судот се запишува во нивната евиденција и се брише од евиденцијата по истекот на времето на одлагање.

Член 80

(1) Кога бранителот бил повикан во Јавното обвинителство, а постапувањето не продолжува на суд, трошоците за правната помош на бранителот, по правило, ги надоместуваат родителите/от односно старателот на детето во случаите кога тие сами го избрале адвокатот.

(2) Во случаите кога родителите/от односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од адвокат од ставот (1) на овој член бидејќи остварува вкупни месечни приходи помали од последната објавена просечна нето-плата во Република Северна Македонија, јавниот обвинител поставува адвокат по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

(3) Се смета дека родителите/от односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од бранителот од ставот (1) на овој член доколку достават потврда од надлежен орган или организација најдоцна во рок од 15 работни дена од денот кога адвокатот бил повикан во Јавното обвинителство. Во спротивно се смета дека се во состојба да ги платат трошоците за правната помош од бранител.

(4) Трошоците за поставениот бранител по службена должност од ставот (2) на овој член паѓаат на товар на Буџетот на Јавното обвинителство на Република Северна Македонија.

(5) Во случаите од ставот (4) на овој член, кога бранителот е поставен по службена должност, јавниот обвинител во рок од осум дена од денот на последното преземено дејство на бранителот изготвува потврда за дејствата што биле преземени од страна на бранителот.

(6) Бранителот доставува трошковник за укажаната правна помош од ставот (2) на овој член до јавниот обвинител.

(7) Врз основа на потврдата од ставот (5) на овој член и трошковникот од ставот (6) на овој член, јавниот обвинител донесува решение за исплата на укажаната правна помош од ставот (1) на овој член и го доставува за исплата до соодветната служба во Јавното обвинителство на Република Северна Македонија и до адвокатот.

(8) Јавното обвинителство на Република Северна Македонија врши исплата на решението од ставот (7) на овој член во рок од осум дена од денот на правосилноста на решението.

Постапка на примена на мерки за одвраќање со деца сторители на дејства коишто со закон се предвидени како прекршоци

Член 81

Во прекршочна постапка кон дете соодветно се применуваат одредбите за постапката за примена на мерки за одвраќање со деца сторители на дејства што со закон се предвидени како прекршоци согласно со Законот за прекршоците.

Глава дванаесетта Постапка за медијација Значење и страни на медијацијата

Член 82

(1) Медијација е посредување и начин на решавање на споровите наведени во овој закон настанати меѓу две или повеќе страни во спорот, при што им се овозможува истиот да го решат по пат на миреење, со посредство на трета неутрална страна медијатор/медијатори, со можност да постигнат заемно прифатлива писмена спогодба.

(2) Страни во постапката за медијација се дете во ризик, дете во судир со законот или дете жртва со неговиот законскиот застапник и оштетениот.

(3) Доколку тоа го бараат интересите на детето, во постапката за медијација може да учествуваат бранителите, стручни лица и водителот на случај од Центарот.

Услови за медијација

Член 83

(1) По пријава за дејство што со закон е предвидено како кривично дело и за кое е предвидена казна затвор до пет години, без оглед на тоа колку пати детето било во контакт со законот, надлежниот јавен обвинител дава предлог до страните за упатување на постапка за медијација. Страните имаат рок од најмногу три дена од денот кога е даден предлогот да достават до јавниот обвинител писмена согласност за спроведување постапка за медијација.

(2) Во случај кога е поведена судска постапка, надлежниот суд за деца може од причини на целесообразност да даде предлог до страните за упатување на постапка за медијација. Страните имаат рок од три дена од денот кога е даден предлогот да достават писмена согласност до надлежниот суд за деца. По приемот на согласноста, судијата со решение ја прекинува постапката и ги упатува страните на постапка за медијација.

(3) Доколку во рокот од ставовите (1) и (2) на овој член страните не достават писмена согласност од ставовите (1) и (2) на овој член, се смета дека предлогот за медијација не е прифатен.

(4) Упатување на медијација е исклучено за дејства што со закон се предвидени како кривични дела на насилство, против половата слобода и полов морал и родово засновани облици на насилство, а согласно со меѓународни договори ратификувани согласно со Уставот на Република Северна Македонија.

Определување медијатор

Член 84

(1) Во рок од три дена од денот на доставувањето писмена согласност од член 83 ставови (1) и (2) од овој закон, страните спогодбено определуваат медијатор од Именикот на медијатори во надлежниот суд за деца и го известуваат јавниот обвинител, односно судот за деца.

(2) Ако страните не можат да се спогодат за медијатор, јавниот обвинител, односно судот, е должен да определи медијатор од Именикот на медијатори и да ги известат страните во рок од три дена од денот кога страните спогодбено не определиле медијатор.

Траење на постапката на медијација

Член 85

(1) Рокот за завршување на постапката за медијација изнесува најмногу 30 дена од денот на доставувањето на писмената согласност до надлежниот орган.

(2) Доколку во рокот од ставот (1) на овој член не заврши постапката за медијација, предметот се враќа кај јавниот обвинител, односно судската постапка продолжува таму каде што е прекината.

Член 86

(1) Медијатор за деца може да биде лице кое кумулативно ги исполнува следниве услови:

- да биде деловно способно физичко лице,
- да поседува лиценца за вршење медијаторски работи и
- да биде дипломиран правник, социјален работник, педагог, психолог или други сродни општествено-хуманистички науки со завршена обука за медијатор за деца.

(2) Медијаторот им помага на страните да постигнат спогодба, без право да наметне решение на спорот, во согласност со начелата на доброволност, рамноправност, неутралност, доверливост, исклучување на јавноста, еднаквост на страните, достапност на информациите за медијацијата во други постапки, ефикасност и правичност.

(3) Медијаторот следи континуирана обука најмалку пет дена во текот на годината за права на детето или детско престапништво.

Спроведување на постапка за медијација

Член 87

(1) Медијаторот во договор со странките ги определува термините за водење на медијацијата.

(2) Присуството на странките во текот на постапката за медијација е задолжително.

(3) Пред почетокот на постапката за медијација, медијаторот е должен да ги запознае страните со начелата, правилата и со трошоците на постапката.

(4) Во спроведувањето на постапката за медијација, медијаторот ги почитува начелата на медијацијата, земајќи ги предвид сите околности на предметот, интересите на страните и потребата за брзо и трајно решавање на спорот.

(5) Медијаторот може да комуницира со страните заедно или одвоено.

(6) Предлозите и ставовите од едната страна, само со нејзина согласност, медијаторот може да ѝ ги пренесе на другата страна.

(7) Доколку поинаку не се договориле, страните и медијаторот можат во кое било време во текот на постапката да изнесуваат свои предлози за спогодбата со која ќе го решат спорот.

(8) Во случаите од ставот (7) на овој член, на секоја страна ѝ се дава можност да се произнесе по предлозите.

Завршување на постапката за медијација

Член 88

(1) Постапката за медијација завршува со:

- склучување писмена спогодба меѓу страните за постигнатата согласност за надоместок на материјалната штета, враќање на предмети, извинување, облик на морална сатисфакција или друг исход којшто го договориле страните меѓусебе, со посредство на медијаторот,

- писмената изјава на медијаторот по извршените консултации со страните дека не се оправдани натамошни обиди за медијација на денот на поднесувањето на изјавата и

- истекот на рокот предвиден за завршување на постапката за медијација.

(2) Страните можат во кое било време да се откажат од постапката за медијација, без притоа да ги наведат причините за тоа. Откажувањето се смета од денот на поднесувањето на изјавата за откажување.

(3) Медијаторот ја запира постапката за медијација доколку смета дека е постигната спогодба што е незаконска или неподобна за извршување.

(4) Писмената спогодба меѓу страните мора да ги содржи најмалку следниве елементи:

- податоци за детето во судир со законот, неговиот законски застапник и бранителот,
- податоци за детето жртва, неговиот законски застапник и бранителот,
- податоци за дете во ризик, неговиот законски застапник и бранителот,
- податоци за оштетениот односно неговиот полномошник,
 - опис на настанот и правната квалификација на делото,
- денот кога започнала постапката за медијација,
- податоци за вкупниот број средби одржани со странките, заедно или одвоено,
- предмет на спогодбата,
- рок за исполнување на обврските кој не може да биде подолг од три месеци од денот на потпишување на спогодбата,
 - датум на составување на писмената спогодба,
 - потпис од страните во медијацијата и
 - заверка на спогодбата од страна на медијаторот со потпис и штембил издаден од Комората на медијаторите.

(5) Потпишаната писмена спогодба се доставува до јавниот обвинител, односно до судот, во рок од три дена од денот на склучувањето.

(6) Јавниот обвинител односно судот донесува решение за запирање на постапката во рок од три дена од денот кога ќе констатира дека е исполнета договорената обврска во рокот од ставот (4) алинеја 7 на овој член, против кое не е дозволена жалба.

(7) Ако јавниот обвинител, односно судот, не ја прифати спогодбата од ставот (4) на овој член, односно ако не се исполнат обврските во рокот од ставот (4) алинеја 9 на овој член, постапувањето од страна на јавниот обвинител односно судот продолжува таму каде што било прекинато.

Член 89

(1) Во постапката за медијација, која се води согласно со одредбите од овој закон, соодветно се применуваат одредбите од Законот за медијација.

(2) Трошоците на постапката за медијација и наградата за медијаторот паѓаат на товар на Буџетот на Република Северна Македонија, согласно со Тарифникот за награда и надоместок на трошоци на медијаторите, по утврдување на трошоците од јавниот обвинител, односно судот, кој ги упатил страните на постапка на медијација.

Глава тринаесетта

Општи одредби на постапката за деца и надлежност на судот

1. Општи одредби

Член 90

(1) Во постапката кон дете за дејство коешто со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, соодветно се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка и Законот за прекршоците, доколку со овој закон поинаку не е определено.

(2) Одредбите од овој закон се применуваат и во постапката спрема лица кои извршиле дејство коешто со закон е предвидено како кривично дело како деца, а во време на поведувањето на постапката, односно на судењето не наполниле 21 година, како и во постапката кон дете во ризик над 14 години кое не наполнило 21 година, ако до почетокот на главниот претрес се утврди дека на тоа лице можат да му се изречат санкции за деца.

Член 91

Ако во текот на постапката се утврди дека детето во време на извршувањето на дејство коешто со закон е предвидено како кривично дело не наполнило 14 години, постапката се запира и за тоа се известува Центарот, кој понатаму постапува согласно со членовите од 26 до 34 од овој закон.

Член 92

(1) Детето на кое му се става на товар дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок има право на правично судење во разумен рок, пред независен и непристрасен суд.

(2) Постапката кон деца е итна кога се работи за дејство што со закон е предвидено како кривично дело и, по правило, не може да трае подолго од една година од денот на приемот на предметот во судот до донесување на првостепена одлука, освен за дејства коишто со закон се предвидени како кривични дела за кои е утврдена казна затвор од најмалку четири години, кога постапката не може да трае подолго од една година и шест месеци од денот на приемот на предметот во судот до донесување првостепена одлука или кога се работи за дејство што со закон е предвидено како прекршок, постапката не може да трае подолго од девет месеци од денот на приемот на предметот во судот до донесување првостепена одлука.

(3) Кога детето не е достапно, судот донесува решение за прекин на постапката.

(4) Во случај на прекин на постапката, роковите од ставот (2) на овој член престануваат да течат за времето кога детето било недостапно за кривични дела, но не подолго од навршување 27 години на детето, а за прекршоци не подолго од две години од денот на приемот на предметот во судот.

(5) Постапката од ставот (4) на овој член се запира по службена должност.

Член 93

Во постапката за дејства што со закон се предвидени како кривични дела овластен тужител е само јавниот обвинител.

Член 94

(1) Одбраната на детето во сите фази на судската постапка е задолжителна.

(2) Трошоците за правната помош на бранител, по правило, ги надоместуваат родителите/от односно старателот на детето во случаите кога тие сами го избрале адвокатот.

(3) Во случаите кога родителите/от односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од бранителот од ставот (1) на овој член бидејќи остварува вкупни месечни приходи помали од последната објавена просечна нето плата во Република Северна Македонија, бранител од редот на адвокатите поставува судот, по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

(4) Се смета дека родителите/от односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од бранител од ставот (3) на овој член доколку достави потврда од надлежен орган најдоцна во рок од 15 работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Во спротивно се смета дека е во состојба да ги плати трошоците за правната помош од бранител.

(5) Трошоците за поставениот бранител по службена должност од ставот (3) на овој член паѓаат на товар на судскиот буџет на Република Северна Македонија.

(6) На детето може и во прекршочна постапка да му се определи бранител по службена должност од редот на адвокатите и ако судијата за деца одлучи дека тоа е неопходно, согласно со ставовите (3) и (4) на овој член.

(7) Ако судијата одлучи дека има потреба од бранител, во однос на трошоците за адвокатот се применуваат одредбите од ставовите (2), (3) и (4) на овој член.

(8) Доколку старател на детето е вработено лице во Центарот, кој е поставен по службена должност, за трошоците од ставовите (2), (3) и (4) на овој член се задолжува Центарот што го донел решението за определување старател по службена должност.

Член 95

(1) Судот и другите органи што учествуваат во постапката се должни да обезбедат заштита на приватноста на детето и на неговото семејство.

(2) Кога му се суди на дете секогаш се исклучува јавноста.

Член 96

(1) Детето може да биде испитувано само во присуство на неговиот бранител.

(2) Родителите/от односно старателот на детето може да присуствува на сите дејства во текот на целата постапка, освен ако судот оцени дека таквото присуство може да има штетни последици за развојот на детето.

(3) Оштетениот и неговиот полномошник можат да присуствуваат на сите дејства во текот на постапката, освен ако судот оцени дека нивното присуство може да има штетно последици врз детето.

(4) Судот може да дозволи на главниот претрес да присуствуваат и лица кои се занимаваат со заштита и воспитување деца, лица за заштита на правата на децата при Народниот правобранител, лица блиски на детето, претставници на организации за заштита на правата на децата, како и научни работници

(5) Во случај на постапување спротивно на ставот (1) на овој член, записниците и снимките не може да се користат како доказ во постапката.

Член 97

(1) Во случај на сомневање дека детето извршило дејство што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, пред да биде преземено какво било дејство, на детето судот му дава поука за правата, која содржи:

- дека има право на бранител,
- дека во постапката кон дете е исклучена јавноста,
- дека има право да не даде известување, информација, односно да се брани со молчење,
- право на родителите/от односно старателот или друго полнолетно лице да му биде дадена или доставена истата поука за правата, како и таа што му се дава или доставува на детето,
- право да биде придружувано од родителите/от односно старателот или друго полнолетно лице во текот на постапувањето,
- ако детето е лишено од слобода мора веднаш да биде известено, на јазик што го разбира за причините за лишувањето од слобода и за какво и да е сомневање против него за сторено кривично дело,
- дека во текот на постапувањето ќе бидат прибавени потребните податоци за оцена на неговата психофизичка развиеност и податоци за личните и семејните прилики (индивидуална проценка),
- право на лекарски преглед, влучувајќи и лекарска помош во случај на лишување од слобода,
- дека може да му бидат определени мерки за обезбедување присуство и, како крајна мерка, може да се определи мерката притвор,
- право да не му се суди во отсуство и
- право да поднесува правни лекови.

(2) Судот, усно и на разбирлив начин, го поучува детето за значењето на правата од ставот (1) на овој член.

(3) Органот што презема дејство е должен да се увери дека детето ги разбрало правата содржани во поуката за правата од ставот (1) на овој член.

(4) Поуката за правата на детето од ставот (1) на овој член судот ја врачува или доставува и на родителите/от односно старателот на детето.

(5) Ако родителите/от односно старателот се недостапни или нивниот идентитет не е познат или постојат околности поради кои значително би се загрозила кривичната постапка или ако е тоа спротивно на најдоброт интерес на детето, поуката за правата на детето од ставот (1) на овој член се врачува или доставува на друго соодветно полнолетно лице кое е предложено од страна на детето, а прифатено од страна на органот што ги презема дејствата.

(6) Во случај кога детето не предложило друго соодветно полнолетно лице или ако во однос на предложеното полнолетно лице постои некоја околност од ставот (4) на овој член, Министерството за внатрешни работи или јавниот обвинител поуката за правата на детето од ставот (1) на овој член му ја врачува или доставува на претставник на Центарот.

(7) Ако престанат да постојат околностите од ставот (4) на овој член, органот што ги презема дејствата ја врачува или доставува поуката за правата на детето на родителите/от односно старателот на детето.

Член 98

(1) Детето има право да биде придружувано од родителите/от односно старателот во текот на испитувањето пред органот што ја води постапката.

(2) Кога е тоа во најдобар интерес на детето и ако присуството на родителите/от односно старателот на детето не ја загрозува кривичната постапка, детето има право да биде придружувано од родителите/от односно старателот и во текот на други дејства во текот на постапката на кои присуствува детето.

(3) Ако придружбата од родителите/от односно старателот е во спротивност со најдобриот интерес на детето, ако тоа може значително да ја загрози постапката или ако не било возможно да се стапи во контакт со едниот од родителите/от односно старателот или ако нивниот идентитет на е познат, детето има право да биде придружувано од друго полнолетно лице, кое самото го предложило и кое е прифатено од страна на органот што ја води постапката или презема определено дејство.

(4) Во случај кога детето не предложило друго полнолетно лице или ако во однос на предложеното полнолетно лице постои некоја околност од ставот (3) на овој член, органот што ја води постапката или презема определено дејство определува детето да биде придружувано од претставник од Центарот.

(5) Ако престанат да постојат околностите од ставот (3) на овој член, детето има право да биде придружувано од родителите/от односно старателот во текот на преостанатиот дел од испитувањето пред судот односно од судската постапка.

(6) Ако детето изјави дека не сака да биде придружувано од родителите/от односно старателот или друго полнолетно лице, органот што ја води постапката или презема определено дејство е должен на едноставен и разбирлив начин да го запознае детето со значењето на правото на придружба и последиците од откажувањето од ова право. Ако и по даденото укажување детето не сака придружба, надлежниот орган може да продолжи со постапување односно со преземање на дејството ако оцени дека е тоа во најдобар интерес на детето. Откажувањето на детето од правото на придружба мора да се констатира во записник, а ако дејството се снима мора да се забележи и со снимка.

Член 99

(1) На дете не може да му се суди во отсуство.

(2) За време на изведувањето на одделни докази или одделни процесни дејства, судот може да нареди детето да се отстрани од претресот.

(3) При преземањето на дејствата на кои присуствува дете, а особено при неговото испитување, органите што учествуваат во постапката се должни да постапуваат внимателно, водејќи сметка за психофизичката состојба, чувствителноста и за личните особини на детето, за да не влијае штетно водењето на постапката врз развојот на детето.

(4) Детето се испитува на начин што одговара на неговата возраст, околностите на случајот и на неговата психофизичка состојба.

Член 100

Никој не може да биде ослободен од должноста да сведочи за околностите потребни за оценување на психофизичката состојба на детето, за запознавање на неговата личност и за приликите во кои живее.

Член 101

Кога детето во извршувањето на дејството што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок учествувало заедно со полнолетно лице, постапката кон него се издвојува и се спроведува согласно со одредбите од овој закон.

Член 102

Кога лицето како дете извршило некое дејство кое со закон е предвидено како кривично дело, а некое дејство како полнолетно лице, се спроведува единствена постапка согласно со Законот за кривичната постапка пред советот што им суди на полнолетните лица.

Член 103

(1) Во постапката кон деца Центарот има право да се запознае со текот на постапката и во текот на постапката да става предлози и да укажува на фактите што се однесуваат на личноста и приликите во кои живее и се развива детето, а се од важност за донесување правилна одлука.

(2) За секое поведување постапка кон дете органот овластен за поведување прекршочна постапка го известува надлежниот Центар.

Член 104

(1) Детето се повикува преку родителите/от односно старателот, освен ако тоа не е можно поради потребата од итно постапување или од други околности.

(2) Родителите/от односно старателот се известува задолжително и веднаш, но најдоцна за два часа од повикувањето на детето.

(3) Доставувањето одлуки и на други писмена до детето се врши преку адвокатот односно родителите/от односно старателот. Ако детето во текот на постапувањето наполни 18 години, писмена може да се доставуваат и со истакнување на огласната табла на судот.

Член 105

(1) Без дозвола на судот не смее да се објави текот на постапката кон детето, ниту одлуката донесена во постапката.

(2) Може да се објави само оној дел од постапката, односно само оној дел од одлуката за кој постои одобрение, но во тој случај не смеат да се наведат името на детето и другите податоци врз основа на кои би можело да се заклучи за кое дете станува збор.

Член 106

Органите што учествуваат во постапката кон детето, како и другите органи и установи од кои се бараат известувања, извештаи или мислења, се должни да ги достават во најкус можен рок, но не подолго од 20 дена од денот на приемот на барањето.

2. Надлежен суд

Член 107

(1) Специјализираните судски оддели за криминалитетот на децата формирани во основните судови со проширена надлежност ги сочинуваат судии за деца, совети за деца, кривичен совет за деца и советници за деца.

(2) Судијата за деца ја спроведува подготвителната постапка, донесува одлуки согласно со членот 90 од овој закон, претседава со советот за деца и врши други работи определени со овој закон.

(3) Судијата за деца, јавниот обвинител и адвокатот кои постапуваат согласно со одредбите од овој закон, се должни да присуствуваат на специјализирана обука за права на детето и детско престапништво најмалку пет дена во текот на годината, во земјата или во странство.

Член 108

(1) Советот за деца во основниот суд е составен од судија за деца и двајца судии - поротници. Судијата за деца е претседател на советот.

(2) Судиите - поротници се избираат од редот на просветните работници, психолози, педагози, социјални работници и други лица кои имаат искуство во воспитанието и образованието на младите.

(3) Советот за деца во основниот суд одлучува во прв степен во постапка за дејства коишто со закон се предвидени како кривични дела.

(4) Во основниот суд се формира кривичен совет за деца кој решава по жалбите против решенијата на судијата за деца и во случаите предвидени со овој закон, составен од тројца судии што посетувале обука за престапништво на децата.

(5) Во кривичниот совет од ставот (4) на овој член не може да учествува судијата за деца кој донел решение против кое е изјавена жалба.

(6) Советот за деца на апелацискиот суд, составен од судија за деца и двајца судии, одлучува за жалбите против одлуките на советот за деца на основниот суд, против одлуките на кривичниот совет за деца на основниот суд, како и во други случаи определени со овој закон.

Член 109

(1) Во Врховниот суд на Република Северна Македонија се формира совет за деца, составен од пет судии.

(2) Советот за деца од ставот (1) на овој член решава по редовни и вонредни правни лекови, предвидени со овој закон, и ја следи и работи на унапредување на судската практика во оваа област и подготвува анализи.

Член 110

(1) Во специјализираните судски оддели за правда за децата формирани во основните судови со проширена надлежност за вршење стручни работи, претседателот на судот определува по еден социјален работник, педагог или психолог, по предлог на Центарот.

(2) Одлука за бројот, работните задачи и начинот на вклучување на стручните лица од ставот (1) на овој член, донесува претседателот на судот.

(3) Стручните лица од ставот (1) на овој член им помагаат на судијата за деца и на советот за деца во водењето на подготвителната постапка и претресот, даваат стручни мислења во однос на одлуката на судот и санкцијата што би требало да се изрече во конкретниот случај, му помагаат на судот во надзорот над извршувањето на изречените санкции и даваат предлози за прекинување со извршувањето или за замена на една санкција со друга.

Член 111

(1) За постапката кон дете, по правило, месно надлежен е судот на живеалиштето на детето, а доколку детето нема или ако тоа е непознато, судот на престојувалиштето на детето.

(2) Постапката кон дете може да се спроведе пред судот на престојувалиштето на детето или пред судот на местото на извршување на дејството коешто со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, во случаи кога е очигледно дека пред тој суд постапката ќе се спроведе без одлагање.

Глава четринаесетта

Постапка кон дете над 14 години за сторени дејства што со закон се предвидени како кривични дела

1. Поведување постапка

Член 112

(1) Постапка кон дете над 14 години за дејство што со закон е предвидено како кривично дело се поведува само по барање на јавниот обвинител.

(2) За дејства што со закон се предвидени како кривични дела за кои се гони по предлог или приватна тужба, постапката може да се поведе ако оштетениот во рок од три месеци од признавањето за стореното дело или сторителот, доставил предлог за поведување постапка до надлежниот јавен обвинител.

(3) Ако јавниот обвинител не достави барање за поведување постапка кон дете, го известува оштетениот. Оштетениот не може да ја преземе постапката, односно не може да поднесе приватна тужба до судот, туку може во рок од осум дена од денот на приемот на известувањето од јавниот обвинител да бара советот за деца на надлежниот суд да одлучи за поведување постапка.

Член 113

Пред да одлучи дали ќе поднесе барање за поведување подготвителна постапка, јавниот обвинител може да го сослуша детето во присуство на родителите/от односно старателот и бранителот, освен кога психофизичката состојба на детето не го дозволува тоа.

Член 114

(1) Кога се исполнети условите од членовите 52 до 58 од овој закон за казнување дете во ризик над 14 години, јавниот обвинител пред да поднесе барање за поведување подготвителна постапка, може да му предложи на детето, неговиот бранител, родителите/от односно старателот да се спроведе посебна постапка за признавање на одговорноста и спогодување за висината на казната, ако располага со докази кои недвосмислено укажуваат дека детето е сторител на кривичното дело, дека е одговорно за стореното дело и дека се исполнети условите за изрекување на казната.

(2) Во постапката за спогодување јавниот обвинител бара наод и мислење од Центарот, ги прибавува сите потребни документи за личноста на детето и обезбедува согласност од оштетениот.

(3) Ако со предлогот е согласен оштетениот, јавниот обвинител ги повикува на јавно спогодување детето, неговиот законски застапник, бранителот, Центарот и оштетениот. Ако на јавното спогодување се постигне согласност, се составува спогодба која ја потпишуваат сите присутни учесници.

(4) Јавниот обвинител ја доставува спогодбата до советот на деца, кој може да ја прифати спогодбата и да донесе пресуда со која ќе ја изрече предложената санкција, против која не е дозволена жалба. Ако судот не ја прифати спогодбата, го враќа предметот на јавниот обвинител, кој е должен да поднесе барање за поведување подготвителна постапка.

(5) Во текот на судската постапка, судските списи и изјавите на детето и неговиот бранител дадени во постапката за спогодување не смеат да се користат како доказ и се издвојат од судската постапка.

(6) Јавниот обвинител не смее да се повикува на податоците и изјавите дадени во постапката за спогодување.

2. Подготвителна постапка

Член 115

(1) Јавниот обвинител поднесува барање за поведување подготвителна постапка до судијата за деца на надлежниот суд.

(2) Ако судијата за деца не се согласи со барањето на јавниот обвинител од ставот (1) на овој член, бара за тоа да одлучи кривичниот совет за деца на основниот суд.

(3) Судијата за деца може да им нареди на органите за внатрешни работи да извршат претрес на домот или привремено одземање на предмет или други дејства согласно со одредбите од Законот за кривичната постапка.

Член 116

(1) Судијата за деца во рок не подолг од осум дена од денот на испитувањето на детето и добивањето на наодот и мислењето за детето од Центарот и околностите на делото, ако оцени дека нема потреба од спроведување други дејства на подготвителна постапка, го изнесува предметот пред советот за деца заради конечно решавање. Центарот го доставува наодот и мислењето во рок од еден месец од денот на приемот на барањето од судот.

(2) Ако советот за деца оцени дека има потреба од спроведување други дејства во подготвителна постапка, донесува решение со кое го враќа предметот на судијата за деца заради дополнување на подготвителната постапка.

Член 117

(1) По исклучок од членот 77 од овој закон, за дејство што со закон е предвидено како кривично дело за кое е пропишана казна затвор до три години, јавниот обвинител може по сослушувањето на детето од судијата за деца, да му достави предлог на советот за деца за изрекување на санкција без спроведување на подготвителна постапка, ако е случајот доволно разјаснет и собраните податоци за личноста на детето даваат доволно основа за донесување на одлука.

(2) Советот за деца донесува одлука за изрекување на мерка и друга санкција и врз основа на наодот и мислењето на Центарот, со предлог за санкцијата што треба да му се изрече на детето. Центарот го доставува наодот и мислењето до судот во рок од 15 дена од денот на од приемот на барањето.

(3) Советот за деца може по потреба од Центарот со образложено барање да побара дополнување на наодот и мислењето во рок од осум дена од денот на приемот на барањето.

(4) Ако детето или неговиот бранител се противат на предлогот на јавниот обвинител, судијата за деца донесува решение за спроведување подготвителна постапка или постапува согласно со членот 115 став (2) од овој закон.

(5) Против решението донесено во согласност со детето и неговиот бранител не е дозволена жалба. Со решението мора да е решено и за имотноправното барање на оштетениот, кој само во тој дел има право на жалба до повисокиот суд.

(6) Советот за деца не може во постапката предвидена во овој член да изрече казна затвор за деца и заводски мерки.

Член 118

(1) Во случаите од членовите 115, 116 и 117 од овој закон советот за деца решава на седница, откако претходно ги прибавува списите од јавниот обвинител. На седницата се повикува јавниот обвинител.

(2) Советот за деца може да донесе решение да не се води подготвителна постапка или кон детето да се поведе постапка пред судија за деца, согласно со членот 112 став (3) од овој закон. Против решението на советот за деца не е дозволена жалба.

(3) Ако советот за деца одлучи кон детето да се поведе постапка пред судија за деца, јавниот обвинител може да учествува во постапката и ги има сите овластувања што, според овој закон, му припаѓаат во постапката.

Член 119

(1) Во подготвителната постапка кон детето, покрај фактите што се однесуваат на дејствата што со закон се предвидени како кривични дела, посебно се утврдува возраста на детето, околностите потребни за оцена на неговата психофизичката состојба, се испитува средината и приликите под кои детето живее и другите околности што се однесуваат на неговата личност.

(2) Заради утврдување на околностите од ставот (1) на овој член, се сослушуваат родителите/от односно старателот и други лица кои можат да ги дадат потребните податоци.

(3) За околностите од ставот (2) на овој член се бара наод и мислење од Центарот, а ако кон детето била применета санкција за порано сторено дејство што со закон е предвидено како кривично дело, се прибавува извештај за примената на санкцијата.

(4) Податоците за личноста на детето ги прибавува судијата за деца преку Центарот во рок од 30 дена од денот на поднесување на барањето за поведување подготвителна постапка.

(5) Кога за утврдување на здравствената состојба на детето, на неговата душевна развиеност и на неговите психички особености, способности или наклонетости е потребно детето да го прегледа стручен тим, за прегледот се определува лекар, психолог и педагог, кои прегледот можат да го извршат и во специјализирани здравствени установи во рок од 30 дена од денот на започнувањето на подготвителната постапка.

Член 120

(1) Судијата за деца го определува начинот на изведувањето на одделни дејства со соодветна примена на одредбите на Законот за кривичната постапка, водејќи сметка за правата на детето во постапката, а особено за правото на одбрана, правата на оштетениот и собирањето на сите докази потребни за правилно одлучување.

(2) На дејствата во подготвителната постапка може да присуствува јавниот обвинител.

(3) Испитување на дете, по оцена на судијата, се извршува со помош на педагог, психолог или на друго стручно лице.

(4) Судијата за деца може да одобри на дејствата во подготвителната постапка да присуствува претставник на Центарот и родителите/от односно старателот или згрижувачот на детето. Кога наведените лица присуствуваат на тие дејства, можат да стават предлози и да му упатуваат прашања на лицето кое се испитува, односно сослушува.

Член 121

(1) Судијата за деца може да определи детето во текот на подготвителната постапка привремено да се смести во установа за образование, грижа и заштита на деца, освен установа надлежна за извршување мерки и санкции кон деца, да се стави под надзор на Центарот или да се смести во згрижувачко семејство, ако тоа е потребно заради давање помош, заштита или згрижување на детето.

(2) Против решението за привремено сместување или надзор е дозволена жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд во рок од седум дена од денот на приемот на решението. Кривичниот совет одлучува по жалбата во рок од 48 часа од денот на приемот на жалбата.

(3) Трошоците за сместување на детето во установата од ставот (1) на овој член се исплатуваат однапред од средствата на судскиот буџет и влегуваат во трошоците на постапката.

Член 122

(1) Повикување дете за кое постојат основи на сомневање дека сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело, заради собирање информации од страна на Министерството за внатрешни работи, се врши согласно со овој закон, доколку со друг закон поинаку не е уредено. Со поканата се доставува писмена поука за правата од членот 97 став (1) од овој закон.

(2) Пред започнување на разговорот со детето се поучува за правата од членот 97 став (1) од овој закон.

(3) Разговорот со детето задолжително се води во присуство на неговиот бранител и родителите/от односно старателот од страна на полициски службеник, обучен за водење разговори со деца. Ако родителите/от односно старателот се недостапни или нивниот идентитет не е познат, се повикува претставник од Центарот. За разговорот се составува записник, кој го потпишуваат бранителот и родителите/от односно старателот и претставникот од Центарот. Примерок од записникот им се дава на бранителот и на родителот/те односно старателот и на претставникот од Центарот.

(4) Пред разговорот полицискиот службеник е должен да го запознае детето со причините за повикувањето и со сите факти кои се однесуваат на случајот којшто е предмет на разговорот.

(5) Разговорот со детето се води во посебни простории соодветни за разговор со дете од негова возраст и може да трае, ако детето го прифаќа разговорот, најдолго четири часа. По потреба детето може да се повика на разговор само уште еднаш заради остварување на најдобриот интерес на детето.

(6) Задржувањето дете во полициска станица може да трае најмногу 12 часа.

(7) Полициските службеници на Министерството за внатрешни работи можат да задржат дете затечено при извршување дејство што со закон е предвидено како прекршок против јавниот ред и мир најмногу осум часа, доколку воспоставувањето на јавниот ред и мир или отстранувањето на загрозувањето не може да се постигне на друг начин или кога е под дејство на алкохол, дрога или други психотропски супстанции. Дете кое го испорачал странски орган за безбедност заради спроведување до надлежен државен орган може да се задржи најмногу 12 часа.

(8) За задржување дете, под условите предвидени со закон, полициските службеници на Министерството за внатрешни работи се должни веднаш да го известат надлежниот јавен обвинител, судијата за деца, односно судијата на претходната постапка, родителите/от односно старателот, неговиот бранител и Центарот. Известувањето во итни случаи се врши телефонски, за што се доставува писмено известување во рок од 24 часа од задржувањето.

(9) Полициските службеници на Министерството за внатрешни работи го задржуваат детето во простории соодветни за задржување дете од негова возраст, различни од просториите за задржување полнолетни лица.

(10) За задржувањето дете се составува записник, во кој се внесуваат сите податоци, денот и часот кога детето е задржано, причините за задржувањето, времето кога е поучено за неговите права, психофизичката состојба во моментот на неговото задржување, времето кога е разговарано со детето, констатација на службените лица за постоењето видливи телесни повреди и времето на прекинување на задржувањето.

(11) Полицискиот службеник кој го води разговорот со детето е должен записникот од ставот (10) на овој член и сите информации во записникот да му ги објасни на детето на начин и јазик разбирлив за него.

(12) Записникот од ставот (10) на овој член го потпишува детето и родителите/от односно старателот и бранителот.

(13) Задржувањето на детето во полициска станица подолго од шест часа мора да го одобри службеникот за прифат.

(14) Задржаното дете мора, без одлагање, а најдоцна во рок од 12 часа да биде изведено пред судија за деца, кој одлучува за одредување притвор или за пуштање на детето на слобода.

(15) Ако судијата за деца најде дека нема основа за задржување на детето, донесува решение за негово пуштање на слобода, во кое ја оценува законитоста на задржувањето.

(16) Детето и неговиот бранител имаат право на жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд во делот на решението со кое се оценува законитоста на лишувањето од слобода во рок од 24 часа од приемот на решението. Советот одлучува по жалбата во рок од 24 часа од приемот на жалбата.

(17) За начинот на водење разговор со дете во судир со законот од страна на полициските службеници, министерот за внатрешни работи донесува правилник.

Член 123

(1) На детето лишено од слобода, без одлагање, му се овозможува лекарски преглед од лекар или друго квалификувано стручно лице кога посебните околности во врска со здравствената состојба на детето налагаат ваков преглед.

(2) Резултатите и заклучокот од лекарскиот преглед се даваат во писмена форма и се земаат предвид при утврдување на можноста детето да биде испитано и да учествува во други процесни дејства.

(3) Лекарскиот преглед од ставот (1) на овој член се врши по барање од надлежен орган или по барање на детето, адвокатот, родителите/от односно старателот или друго полнолетно лице.

(4) За дете лишено од слобода и дете задржано во полициска станица кое е странски државјанин, се известува дипломатско-конзуларното претставништво на државата чиј државјанин е детето.

Член 124

Полициските службеници кои постапуваат согласно со одредбите од овој закон се должни да присуствуваат на специјализирана обука за права на детето и детско престапништво најмалку пет дена во текот на годината, во земјата или во странство.

Член 125

(1) Ако бранителот на детето е повикан во полициска станица, трошоците за укажаната правна помош на бранителот, по правило, ги надоместува родителите/от односно старателот на детето во случаите кога тие сами го избрале адвокатот.

(2) Во случаите кога родителите/от односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од адвокат бидејќи остварува вкупни месечни приходи помали од последната објавена просечна нето-плата во Република Северна

Македонија, за што доставува потврда од надлежен орган или организација најдоцна во рок од 15 работни дена од денот кога адвокатот бил повикан во полициска станица, полицискиот службеник поставува адвокат по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија, во спротивно, ќе се смета дека е во состојба да ги плати трошоците за правната помош на бранител.

(3) Трошоците за поставениот адвокат по службена должност од ставот (2) на овој член се исплаќаат од буџетот на Министерството за внатрешни работи на Република Северна Македонија.

(4) Кога бранителот е поставен по службена должност, полицискиот службеник во рок од осум дена од денот на последното преземено дејство на бранителот изготвува потврда за дејствата на правна помош што биле преземени од страна на бранителот и ја доставува на бранителот.

(5) Бранителот во рок од три дена од денот на укажаната правна помош од ставот (2) на овој член, доставува трошковник за укажаната правна помош до Министерството за внатрешни работи.

(6) Врз основа на потврдата од ставот (2) на овој член и трошковникот од ставот (5) на овој член, Министерството за внатрешни работи во рок од седум дена донесува решение за исплата на укажаната правна помош од ставот (2) на овој член.

(7) Министерството за внатрешни работи врши исплата на решението од ставот (6) на овој член во рок од осум дена од денот на правосилноста на решението.

(8) Наградата на адвокатот за дадената правна помош од ставот (5) на овој член се пресметува согласно со Тарифата за награда на Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

(9) За начинот на наплата на трошоците за правна помош од адвокат кога родителите/от односно старателот нема да ги плати, министерот за внатрешни работи донесува правилник.

Член 126

(1) Судијата за деца може да определи мерка притвор против детето при постоење на основите предвидени во Законот за кривичната постапка само по предлог на јавниот обвинител, во присуство на претставник од Центарот кој веднаш се произнесува по предлогот за определување на мерката притвор.

(2) Мерката притвор против дете може да се изрече само како крајна мерка ако не се исполнети условите за примена на другите мерки за обезбедување присуство предвидени во Законот за кривичната постапка. Судијата за деца особено ја цени и е должен да ја образложи оправданоста на примената на мерката притвор, тргнувајќи од најдобриот интерес на детето, личноста и неговиот правилен развој.

(3) Наместо притвор, судијата за деца ги применува мерките од членот 121 став (1) од овој закон, кога се исполнети законските услови за нивна примена, освен кога постои опасност детето повторно да стори дејство што со закон е предвидено како кривично дело или кога тоа е неопходно заради заштита на животот или здравјето на детето.

(4) Ако се исполнети законските услови, судијата за деца може да донесе решение за одредување краткотраен притвор, по предлог на јавниот обвинител и во рокот предвиден во членот 122 став (14) од овој закон. Краткотрајниот притвор може да трае најдолго 24 часа. Ако во тој рок јавниот обвинител не поднесе предлог за определување притвор, судијата за деца донесува решение за пуштање на детето на слобода.

(5) Против решението за краткотраен притвор детето, неговиот бранител и јавниот обвинител имаат право на жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд во рок од 24 часа дена од денот на предавањето на решението кој по жалбата одлучува во рок од 24 часа од денот на приемот на жалбата во судот.

(6) Ако детето странец чиј идентитет не може да се утврди е затечено при извршување дејство што со закон е предвидено како кривично дело, се определува мерка упатување во одделот за деца на Центарот за прифаќање странци.

Член 127

(1) Притворот за деца се определува со решение на судијата за деца и може да трае најдолго до 30 дена.

(2) По образложен предлог на судијата за деца, а по претходно прибавено мислење од јавниот обвинител и од Центарот, кривичниот совет за деца на основниот суд може да го продолжи притворот за уште најмногу 60 дена.

(3) Ако притворот е определен само поради утврдување на идентитетот на детето, судијата за деца односно кривичниот совет за деца, е должен по службена должност да донесе решение за неговото укинување веднаш кога ќе се утврди идентитетот на детето.

(4) По прием на образложениот предлог за определување или продолжување на мерката притвор, детето се испитува во присуство на неговиот бранител. Одбраната може да приложува докази во однос на основите за кои е предложено определувањето на мерката притвор.

(5) Судијата за деца е должен решението за определување мерка притвор без одлагање да го достави до бранителот и до детето, а за определената мерка притвор да ги извести родителите/от односно старателот на детето, односно згрижувачот на детето и Центарот.

(6) Рокот за жалба против решението од ставот (1) на овој член е три дена од денот на доставувањето на решението.

(7) Жалбата на решението од ставот (1) на овој член не го задржува извршувањето на решението.

(8) По жалбата на решението од ставот (1) на овој член одлучува кривичниот совет за деца на основниот суд во рок од три дена од денот на доставувањето на жалбата.

(9) По жалбата на решението од ставот (8) на овој член одлучува кривичниот совет за деца на апелациониот суд во рок од три дена од денот на доставувањето на жалбата.

Член 128

Во случај на спреченост или отсуство на судијата за деца, одлуките за задржување и притвор ги донесува судијата на претходната постапка.

Член 129

(1) Во притворот детето се сместува одвоено од полнолетните лица.

(2) Во притворот на детето му се обезбедува право на работна и друга активност корисна за неговото воспитување и за отстранување на негативните последици на лишувањето од слобода врз неговата личност.

(3) Во текот на траењето на притворот, на детето му се гарантира и обезбедува правото на контакт со семејството, најмалку еднаш неделно, правото на приватно и доверливо контактирање, по потреба, правото на медицинска помош и заштита и правото на следење информации преку средствата за јавно информирање.

(4) Судијата за деца кон притворените деца ги има истите овластувања што според Законот за кривичната постапка му припаѓаат на судијата на претходна постапка во поглед на притворените лица и е должен најмалку еднаш при краткотрајниот притвор да го посети притвореното дете, а ако притворот трае подолго, да го посетува најмалку еднаш на секои 10 дена.

Член 130

(1) Ако во текот на подготвителната постапка судијата за деца утврди дека постојат причини за запирање на постапката, дека делото што му се става на товар на детето не е дејство што со закон е предвидено како кривично дело, настапила застареност или делото е опфатено со акт на амнестија или помилување, или постојат други околности што го исклучуваат гонењето, или ако нема докази дека детето сторило дејство што со закон е предвидено како кривично дело, за тоа го известува јавниот обвинител во рок од три дена од утврдувањето на причините. Ако јавниот обвинител во рок од осум дена од денот на приемот на известувањето не го извести судијата за деца дека се откажува од гонење, судијата за деца бара за запирање на постапката да одлучи кривичниот совет за деца на основниот суд.

(2) Решението на кривичниот совет за деца за запирање на постапката во рок од три дена се доставува до јавниот обвинител, до оштетениот и до детето кое, ако е во притвор веднаш се пушта на слобода.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член јавниот обвинител и оштетениот имаат право на жалба до кривичниот совет за деца на апелациониот суд во рок од седум дена од денот на приемот на решението, кој одлучува по жалбата во рок од три дена од денот на приемот на жалбата.

(4) Советот за деца на основниот суд може да донесе решение за запирање на постапката по службена должност во текот на целата подготвителна постапка.

Член 131

(1) Откако судијата за деца ќе ги испита сите околности што се однесуваат на извршувањето на кривичното дело и на личноста на детето, ги доставува списите до надлежниот јавен обвинител по завршувањето на подготвителната постапка, кој може во рок од осум дена од денот на приемот на списите да бара подготвителната постапка да се дополни, да даде изјава за откажување од натамошно гонење или да стави образложен предлог до советот за деца за применување санкција.

(2) Доколку јавниот обвинител се откаже од гонење, судијата за деца донесува решение за запирање на постапката. Примерок од решението се доставува до оштетениот, кој може во рок од осум дена од денот на доставувањето да стави предлог до кривичниот совет за деца за продолжување на постапката.

(3) Ако кривичниот совет за деца донесе решение за продолжување на постапката, јавниот обвинител има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд во рок од осум дена од денот на предавањето на решението. Советот за деца одлучува по жалбата во рок од 24 часа од приемот на жалбата.

Член 132

Предлогот на јавниот обвинител за примена на санкција треба да содржи име и презиме на детето, возраст, опис на делото, докази од кои произлегува дека детето го извршило кривичното дело, образложение што треба да содржи оценка на психофизичката состојба на детето и предлог кон детето да се примени санкција.

Член 133

Судијата за деца секој месец го известува претседателот на судот кои предмети за деца не се завршени и за причините поради кои по одделни предмети постапката сè уште е во тек. Претседателот на судот презема соодветни мерки за забрзување на постапката согласно со закон.

Член 134

(1) По приемот на предлогот од јавниот обвинител, судијата за деца закажува седница на советот ако во подготвителната постапка е утврдена неспорна фактичка состојба.

(2) На седница на советот за деца може да се одлучи да се одржи главен претрес ако е потребно доутврдување на фактичката состојба.

(3) Казни и заводски мерки можат да се изречат само по одржан главен претрес. Другите санкции можат да се изречат и на седница на советот.

(4) Претседателот на кривичниот совет за деца е должен да закаже главен претрес или седница на советот во рок од осум дена од денот на приемот на предлогот од јавниот обвинител или од денот на завршувањето на подготвителната постапка или од денот кога на седница на советот е одлучено да се одржи главен претрес. За секое продолжување на рокот судијата за деца мора да има одобрение од претседателот на судот.

Член 135

(1) За седницата на советот се известуваат и на неа можат да присуствуваат јавниот обвинител, бранителот и претставникот на Центарот, по потреба, и детето со родителите/от односно старателот.

(2) Седницата на советот започнува со изнесување на содржината на предлогот за примена санкција и прибавените докази од претседателот на советот.

(3) Советот донесува одлука по произнесување за предлогот од претставникот на Центарот, ако е присутен, јавниот обвинител и од бранителот.

(4) По советувањето и гласањето, претседателот на советот ја соопштува изречената санкција.

Член 136

(1) Претседателот на советот со наредба го определува денот, часот и местото на главниот претрес. Главниот претрес, по правило, се одржува во седиштето на судот.

(2) Главниот претрес се закажува најдоцна во рок од 15 дена од денот на одржување на седницата на советот, на којашто советот одлучил да се одржи главен претрес, односно 15 дена по приемот на предлогот од јавниот обвинител.

(3) На главниот претрес се повикуваат јавниот обвинител, детето жртва и неговиот законски застапник и адвокат, оштетениот, детето и неговиот бранител, родителите/от односно старателот и претставник на Центарот.

(4) Со поканата за главен претрес до детето се доставува предлогот за примена на санкција, која соодветно ги содржи елементите на обвинение согласно со Законот за кривична постапка, со образложение. Поканата содржи поука на детето односно одбраната, правото на предлагање докази и другите права.

(5) Поканата од ставот (4) на овој член до детето, заедно со предлогот за примена на санкцијата, мора да се достави така што меѓу нивното доставување и денот на главниот претрес да остане доволно време за подготвување на одбраната, а најмалку осум дена. На барање од детето или на барање од јавниот обвинител, а по согласност на одбраната, овој рок може да се скрати.

(6) Недоаѓањето на родителите/от односно старателот или на претставникот на Центарот не го спречува судот да го одржи главниот претрес. Во случај на отсуство на родителите/от односно старателот, судот го задолжува бранителот да ги застапува и нивните интереси.

(7) Кога кривичниот совет за деца одлучува на главен претрес за прашањата коишто не се уредени со овој закон соодветно се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка.

Член 137

(1) По исклучок од член 136 од овој закон, во случај на постоење опасност од одлагање или кога постојат правни или стварни пречки, по службена должност или на предлог на јавниот обвинител или адвокатот, а со согласност на другата страна, седница на советот за деца, главен претрес, односно нејавна седница може да се одржат и со помош на електронски технички средства кои обезбедуваат двонасочна комуникација без заедничко присуство на сите или на дел од учесниците во судницата.

(2) Судот ги известува учесниците во постапката за денот, часот и начинот на пристап до електронската програма за да учествуваат на седницата односно на главниот претрес.

(3) За седницата односно главниот претрес одржани согласно со ставот (1) на овој член, не се води записник. Текот на постапката се снима преку електронската програма што овозможува двонасочна комуникација и се зачувува во дигитална форма, а странките, бранителот и учесниците добиваат информација за дигиталната адреса на снимката до којашто може да пристапат со претходно пријавено електронско сандаче кај судијата за деца, односно претседателот на советот.

Задолжително присуство на главниот претрес

Член 138

Претседателот и членовите на кривичниот совет за деца задолжително и непрекинато присуствуваат на главниот претрес. Должност на претседателот на советот е да утврди дали советот е составен според законот и дали постојат причини поради кои членовите на советот и записничарот треба да се изземат, согласно со Законот за кривичната постапка.

Искази надвор од главен претрес

Член 139

(1) Ако на главниот претрес се добие сознание дека сведокот или вештакот не може да дојде пред суд или доаѓањето му е значително отежнато, а претседателот на советот смета дека неговиот исказ е важен, тој може да го сослуша сведокот или вештакот надвор од главниот претрес или сослушувањето да се изврши преку судијата за деца на надлежниот суд на подрачјето каде што се наоѓа сведокот односно вештакот.

(2) Ако е потребно да се изврши увид или реконструкција надвор од главниот претрес, преземањето на овие дејства е во надлежност на советот.

(3) Странките и оштетениот се известуваат секогаш кога и на кое место ќе се сослуша сведокот односно ќе се изврши увидот или реконструкцијата, со поука дека може да присуствуваат на тие дејства. Ако детето е во притвор, за потребата од неговото присуство на тие дејства одлучува советот.

Член 140

Во текот на постапката советот за деца може да донесе одлука за привремено сместување на детето, согласно со членот 121 од овој закон, да ја укине таквата одлука донесена порано или да одреди притвор, согласно со членот 126 од овој закон.

Член 141

(1) Одлагање или прекинување на главниот претрес се врши само по исклучок за да се заштити најдобриот интерес на детето.

(2) За секое одлагање или прекинување на главниот претрес судијата за деца го известува претседателот на судот и ги изнесува причините за одлагањето односно прекинувањето.

Тек на главниот претрес

Член 142

(1) Главниот претрес почнува со читање на предлогот за изрекување санкција од страна на јавниот обвинител.

(2) По читање на предлогот од ставот (1) на овој член, судијата за деца го испитува детето ако оцени дека е тоа во најдобар интерес на детето.

(3) Детето се испитува усно. Судијата за деца прво го прашува детето дали го разбрал предлогот од ставот (1) на овој член и, ако оцени дека е тоа потребно, повторно му ја изложува неговата содржина на начин да може детето најлесно да ја разбере.

(4) Потоа судијата за деца го поучува детето за правото на молчење, правото да не одговара на некои прашања, за правото да се изјасни за сите околности содржани во предлогот и да ги изнесе сите факти што му служат за одбрана.

(5) Испитување на детето се врши преку толкувач во случаите предвидени со Законот за кривичната постапка.

(6) Ако судијата за деца го заврши испитувањето на детето, членовите на советот можат да му поставуваат прашања непосредно. Јавниот обвинител, бранителот, оштетениот, законскиот застапник, полномошникот, сообвинетиот и вештаците можат да му поставуваат прашања на детето преку претседателот на советот.

(7) Претседателот на советот забранува прашања или одговор на веќе поставено прашање ако е тоа недозволено или не се однесува на предметот.

(8) Испитувањето треба да се врши на начин што е во најдобар интерес на детето, со почитување на неговата возраст, зрелост и личност.

(9) По завршеното испитување, претседателот на советот е должен да го праша детето дали има уште нешто да наведе во својата одбрана.

(10) Кон детето не смеат да се употребат сила, закана, измама или слично за да се дојде до негова изјава или признание спротивно на неговата волја. Ако е постапено спротивно на оваа одредба, исказот на детето не може да се користи во постапката.

(11) На детето треба да му се поставуваат прашања јасно, разбирливо и прецизно, за да може потполно да ги разбере. Во испитувањето не смее да се поаѓа од претпоставката дека детето признало, нешто што не признало ниту смеат да се поставуваат прашања во кои е веќе содржано како треба на нив да се одговори.

(12) Предметите што се во врска со кривичното дело или што служат како доказ му се покажуваат на детето заради препознавање, откако претходно ќе ги опише. Ако овие предмети не можат да се донесат, детето може да се одведе на местото каде што се наоѓаат предметите.

(13) Исказот на детето се внесува во записникот во форма на раскажување, а поставените прашања и одговорите на нив се внесуваат во записник само кога тоа е потребно.

Доказна постапка

Член 143

(1) Докажувањето ги опфаќа сите факти за кои судот смета дека се важни за утврдување на фактичката состојба и околностите поврзани со психофизичкиот статус на детето и неговиот најдобар интерес.

(2) Докази предлагаат странките, бранителот, оштетениот и полномошникот на оштетениот. Советот може да изведува докази и по службена должност кои не се предложени или од кои предлагачот се откажал.

(3) Доказите се изведуваат по ред што го утврдува претседателот на советот. Ако оштетениот кој е присутен треба да се сослуша како сведок, неговото сослушување се врши веднаш по испитувањето на детето.

(4) Странките и оштетениот можат да предлагаат да се изведат нови факти и да се прибават нови докази, а можат да ги повторат и оние предлози што порано ги одбил претседателот на советот до завршувањето на главниот претрес, а најдоцна до завршни зборови.

(5) По изведување на сите докази, пред завршување на доказната постапка, претседателот на советот може да побара претставникот од Центарот да се произнесе во однос на психофизичкиот статус на детето, степенот на кривичната одговорност и предлагање санкција, која смета дека е најсоодветна за остварување на целите на казнувањето и советникот за деца во однос на неговото стручно мислење за санкцијата.

(6) По завршената доказна постапка претседателот на советот, ги прашува јавниот обвинител, детето и неговиот бранител и оштетениот дали имаат и некакви предлози за дополнување на доказната постапка. Ако никој не стави предлог за дополнување на доказната постапка или ако предлогот биде одбиен, претседателот на советот објавува дека доказната постапка е завршена.

Сослушување сведоци и вештаци

Член 144

(1) Сослушување сведоци и вештаци на главниот претрес врши претседателот на советот. Детето жртва како сведок се испитува согласно со одредбите од овој закон.

(2) Сведоците и вештаците се поучуваат за нивните права и должности со соодветна примена на Законот за кривичната постапка.

(3) Вештакот го излага наодот и мислењето усно на главниот претрес, доколку е повикан.

(4) Ако претседателот на советот го заврши сослушувањето на сведокот или вештакот, членовите на советот можат да му поставуваат прашања на сведокот односно вештакот непосредно. Јавниот обвинител, детето, бранителот, оштетениот, законскиот застапник, полномошникот и вештаците се испитуваат преку претседателот на советот.

(5) Претседателот на советот забранува прашање или ќе одбива одговор на веќе поставено прашање ако е тоа недозволено или не се однесува на предметот.

(6) Сослушаните сведоци и вештаци остануваат во судницата ако претседателот на советот по сослушувањето на странките не им дозволи да ја напуштат седницата. По предлог од странките или по службена должност, претседателот на советот може да нареди сослушаните сведоци да се отстранат од судницата и подоцна повторно да се повикаат и уште еднаш да се сослушаат во присуство или во отсуство на други сведоци.

(7) Сведок или вештак може да биде сослушан по пат на видеоконференција.

Читање записници од преземени дејства, записници со искази и писмени докази

Член 145

(1) Записниците за увидот надвор од главниот претрес, за претресување на дом или на лице и за одземање на предмети, како и исправите, книгите, списите и други писмена што служат како доказ, се читаат на главниот претрес заради утврдување на нивната содржина, а по оценка на претседателот на советот нивната содржина може накратко усно да се изнесе.

(2) Предметите што можат да служат за разјаснување на работите, можат во текот на главниот претрес да му се покажат на детето, а по потреба, и на сведоците и на вештаците.

Измена на предлогот за изрекување санкција

Член 146

(1) Ако јавниот обвинител во текот на главниот претрес најде дека изведените докази укажуваат дека се изменила фактичката состојба изнесена во предлогот, е должен на главниот претрес усно да го измени предлогот.

(2) Во случај на изменет предлог во смисла на ставот (1) на овој член, бранителот може да бара одлагање на рочиштето, со цел подготвување на одбраната.

Член 147

(1) Кривичниот совет за деца не е врзан за предлогот на јавниот обвинител при одлучувањето дали кон детето ќе изрече казна или ќе примени друга санкција.

(2) Советот од ставот (1) на овој член со решение ја запира постапката во случаите кога според одредбите од Законот за кривичната постапка судот донесува пресуда со која обвинението се одбива или со која обвинетиот се ослободува од обвинението, како и ако Советот најде дека не е целесообразно на детето да му се изрече санкција.

(3) Советот од ставот (1) на овој член изрекува воспитни мерки и мерки на безбедност со решение, во чијашто изрека се наведува само мерката која се изрекува, но детето нема да се огласува за виновно за дејство што со закон е предвидено како кривично дело што му се става на товар. Во образложението на решението се наведува описот на делото и околностите што ја оправдуваат примената на изречената мерка.

(4) Одлуката за изречена казна се донесува во формата на осудителна пресуда, а алтернативните мерки се изрекуваат со одлука во форма на решение, со соодветна примена на Законот за кривичната постапка.

Член 148

(1) Судот може детето да го осуди на плаќање на трошоците на постапката и на исполнување на имотноправните барања на оштетениот, согласно со одредбите од Законот за кривичната постапка, само ако на детето му изрекол казна или алтернативна мерка.

(2) Ако кон детето е применета воспитна мерка, трошоците на постапката паѓаат на товар на Буџетот на Република Северна Македонија, освен кога на детето му е изречена посебна обврска за надоместување на штетата од членот 46 став (1) алинеја 2 од овој закон.

(3) Трошоците за бранителот за случаите од ставовите (1) и (2) на овој член ги сносат родителите/от односно старателот на детето. Во случаите кога родителите/от односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од бранителот бидејќи остварува вкупни месечни приходи помали од последната објавена просечна-нето

плата во Република Северна Македонија, судот поставува бранител по службена должност од електронскиот систем со именик на адвокати, кој го води Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

(4) Се смета дека родителите/от односно старателот не е во состојба да ги надомести трошоците за правна помош од бранител од ставот (2) на овој член доколку достави потврда од надлежен орган или организација најдоцна во рок од 15 работни дена од денот кога адвокатот бил повикан од полицискиот службеник. Во спротивно, се смета дека е во состојба да ги плати трошоците за правната помош на бранителот.

(5) Трошоците за поставениот бранител по службена должност од ставот (3) на овој член паѓаат на товар на судскиот буџет.

Член 149

Судијата за деца е должен писмено да ја изготви одлуката во најкраток можен рок, кој не е подолг од 15 дена, а во посложени случаи 30 дена од денот на нејзиното објавување.

4. Правни лекови

Основи за жалба

Член 150

(1) Против одлуката со која на детето му е изречена санкција може да се поднесе жалба поради:

1) суштествена повреда на одредбите од овој закон или на Законот за кривичната постапка;

2) повреда на Кривичниот законик;

3) погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба и

4) одлука за кривична санкција, за одземање имотна корист, за трошоците за кривичната постапка, за имотноправните барања.

(2) Во однос на основите од ставот (1) точки 1), 2) и 4) на овој член соодветно се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка.

(3) Погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба од ставот (1) точка 3) на овој член постои кога судот некој решителен факт погрешно го утврдил или не го утврдил и кога на тоа укажуваат нови факти или нови докази.

Член 151

(1) Против решението, односно пресудата со која на детето му е изречена санкција, како и против решението за запирање на постапката од членот 147 став (2) од овој закон, можат да изјават жалба сите лица кои имаат право на жалба против пресудата согласно со Законот за кривичната постапка и тоа во рок од осум дена од денот на приемот на решението, односно пресудата. Оштетениот може да изјави жалба само во однос на имотноправно побарување.

(2) Бранителот, јавниот обвинител, брачниот односно вонбрачниот другар, роднина по крв во права линија, старателот, братот и сестрата, можат да изјават жалба во корист на детето и против неговата волја.

(3) Жалбата против решението со кое се изрекува воспитна мерка која се издржува во установа го задржува извршувањето на решението ако судот во согласност со родителите/от односно старателот на детето и по сослушувањето на детето поинаку не одлучи.

Член 152

(1) Седница на советот за деца на апелациониот суд се закажува во рок од 15 дена од денот на приемот на жалбата.

(2) За седницата на советот за деца на апелациониот суд се известува детето и неговиот бранител. Нивното недоаѓање не е пречка за одржување на седницата.

(3) Советот на апелациониот суд е должен да донесе одлука најдоцна во рок од 30 дена од денот на приемот на жалбата.

Член 153

(1) Советот за деца на апелациониот суд може да ја преиначи првостепената одлука со изрекување потешка санкција кон детето, само врз основа на жалба поднесена од страна на јавниот обвинител.

(2) Ако со првостепената одлука не е изречена казна или заводска мерка, советот може таа казна, односно заводската мерка да ја изрече само ако одржи претрес. Затвор за деца во подолго траење или потешка заводска мерка од онаа што е изречена со првостепената одлука може да се изрече и на седница на советот.

Член 154

Против одлуката на апелациониот суд за преиначување на првостепената одлука по одржан претрес со која се изрекува казна или заводска место воспитна мерка, може да се поднесе жалба до Врховниот суд на Република Северна Македонија во рок од осум дена од денот на приемот на одлуката.

Член 155

Барање за заштита на законитоста може да се поднесе согласно со Законот за кривичната постапка.

Член 156

Одредбите од Законот за кривичната постапка за повторување на кривичната постапка соодветно се применуваат и врз повторување на постапката завршена со правосилна пресуда и правосилно решение за изречена воспитна мерка.

Глава петнаесетта

Прекршочна постапка

Член 157

(1) Ако сторителот на прекршокот е дете, органот што е надлежен за поведување прекршочна постапка во Министерството за внатрешни работи изготвува записник за констатиран прекршок и во истиот им предлага на родителот/те односно старателот на сторителот на прекршокот постапка на спогодување со која сторителот на прекршокот ќе ги отстрани последиците на прекршокот или ќе исполни некоја обврска предвидена со закон.

(2) Полицискиот службеник на органот од ставот (1) на овој член составува записник, во кој се констатира согласноста за спогодување на двете страни, на кој се потпишуваат и родителот/те односно старателот на сторителот на прекршокот и во рок од три дена од потпишувањето на записникот го доставува до Комисијата за спогодување.

(3) Постапката на спогодување е итна и се води пред посебна комисија за спогодување во рамките на надлежниот орган.

Член 158

(1) Прекршочна постапка кон дете може да се поведе пред судијата за деца за дејства што со закон се предвидени како прекршоци, согласно со Законот за прекршоците, само ако случајот не е решен согласно со членот 157 од овој закон.

(2) Прекршочната постапка ја води и одлуките ги донесува судијата за деца на надлежниот суд на чиешто подрачје детето има живеалиште или престојувалиште.

(3) Кога детето учествувало во извршувањето на дејство што со закон е предвидено како прекршок со полнолетно лице, постапката кон детето се раздвојува и се води според одредбите од овој закон.

Член 159

Во прекршочната постапка, родителите/от односно старателот, како и Центарот, имаат право да се запознаат со текот на прекршочната постапка, да учествуваат во сите дејства што ги презема судијата за деца, да даваат предлози и да укажуваат на фактите што се однесуваат на личноста и приликите во кои живее и се развива детето, а се од важност за донесување правилна одлука.

Член 160

(1) Судијата за деца со решение ја запира прекршочната постапка ако утврди дека детето во времето на извршување на дејството што со закон е предвидено како прекршок не наполнило 14 години и за тоа ги известува родителите/от односно старателот на детето и Центарот.

(2) Освен во случаите од ставот (1) на овој член решение за запирање на прекршочната постапка судијата за деца донесува и ако оцени дека дејството што му се става на товар на детето не е дејство што со закон е предвидено како прекршок, постојат околности што го исклучуваат гонењето за дејство што со закон е предвидено како прекршок, определени со Законот за прекршоците, или нема доволно докази дека детето сторило дејство што со закон е предвидено како прекршок, како и во случајот кога подносителот на барањето за поведување прекршочна постапка се откажал од барањето.

(3) Решение за запирање на прекршочната постапка судијата за деца донесува кога не е целесообразно да му се изрече санкција.

(4) Против решението од ставот (2) на овој член подносителот на барањето за поведување прекршочна постапка има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд во рок од три дена од денот на приемот на решението, кој одлучува по жалбата во рок од седум дена од приемот на жалбата.

Член 161

(1) За секое барање за спроведување прекршочна постапка судијата за деца бара мислење од Центарот.

(2) Судијата за деца врз основа на мислењето на Центарот може да одлучи да не се поведе прекршочна постапка и со решение да го отфрли барањето за поведување прекршочна постапка, ако оцени дека не е целесообразно водењето прекршочна постапка со оглед на природата на дејството што со закон е предвидено како прекршок и околностите под кои е сторено, поранешниот живот на детето и неговите лични прилики.

(3) За решението за ставот (2) на овој член судијата за деца го известува детето, родителите/от односно старателот, подносителот на барањето и Центарот.

(4) Против решението од ставот (2) на овој член, подносителот на барањето за прекршочна постапка има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд во рок од три дена од денот на приемот на решението, кој одлучува по жалбата во рок од седум дена од денот на приемот на жалбата.

Член 162

(1) Ако се исполнети условите за водење прекршочна постапка, судијата за деца го повикува детето преку родителите/от односно старателот.

(2) По сослушувањето на детето, судијата за деца може да предвиди и други дејства заради разјаснување на случајот согласно со Законот за прекршоците.

Член 163

(1) По преземањето на потребните дејства и обезбедувањето и оцената на доказите предложени од страна на подносителот на барањето за прекршочна постапка, судијата за деца со решение ја запира прекршочната постапка, ако оцени дека се исполнети условите од членот 160 од овој закон.

(2) Прекршочната постапка кон детето завршува со решение, со кое на детето му се изрекува воспитна мерка од членот 68 став (1) од овој закон или општокорисна работа од членот 69 став (1) од овој закон.

(3) Со решението за изрекување воспитна мерка детето се задолжува и да го исполни утврденото имотнoправно барање на оштетениот.

Член 164

(1) Против решението за запирање на прекршочната постапка, жалба може да се изјави до советот за деца на апелациониот суд од подносителот на барањето за прекршочна постапка.

(2) Против решението за изрекување на санкција, жалба можат да изјават подносителот на барањето за поведување на прекршочната постапка, детето и неговиот бранител, како и родителите/от односно старателот, братот, сестрата или хранителот на детето. Тие можат да изјават жалба во корист на детето и спротивно на неговата волја.

(3) Советот за деца на апелациониот суд по жалбата решава на седница, без повикување на странките, и може да донесе решение со кое се потврдува или се укинува првостепеното решение, или со кое првостепено решение во делот на санкцијата се изменува со изрекување поблага санкција.

Член 165

Во прекршочната постапка детето може да ги користи вонредните правни лекови - барање за повторување на прекршочната постапка и барање за заштита на законитост.

Петти дел

ЗАШТИТА НА ДЕЦА ЖРТВИ НА КРИВИЧНИ ДЕЛА И СВЕДОЦИ ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА

Глава шеснаесетта

Заштита на детето како оштетено или сведок во кривичната постапка

Член 166

(1) Детето жртва на кривично дело ги има следниве права:

- со него да се постапува со почитување на неговото достоинство,
- да се почитува правото на приватност,
- да биде заштитено од застрашување и одмазда,
- да биде заштитено од секаков вид дискриминација,

- право на посебна заштита од секундарна виктимизација или ревиктимизација,
- да биде придружувано од родителот/те односно старателот или од друго полнолетно лице во текот на постапувањето пред органот што ја води постапката,
- да биде известно за своите права на јазик разбирлив и соодветен на неговата возраст и психофизичката состојба,
- да бидат информирани детето, родителите/от односно старателот за сите прашања во врска со кривичното дело, кривичната постапка, и во врска со осомничениот, обвинетиот и осудениот,
- со родителите/от односно старателот да учествува во кривичната постапка како оштетен со приклучување кон кривичниот прогон или за остварување на имотноправното барање за штета,
- на посебна заштита на неговата безбедност и на безбедноста на неговото семејство, грижа и внимание од страна на органите и субјектите кои учествуваат во кривичната постапка,
- давање исказ во услови кои се приспособени на неговите потреби и развој во безбедна околина,
- давање на еден исказ без неоправдано одолговлекување по поднесување на кривичната пријава, кој се снима во согласност со одредбите од овој закон и се користи како доказ во текот на постапката,
- родителот/те односно старателот да бидат информирани за укинување на притворот или друга мерка за обезбедување присуство на детето во судир со законот или на обвинетиот и за отпуштање на осудениот од издржување на казната затвор,
- родителите/от односно старателот да бидат информирани за секоја одлука со која правосилно се запира односно завршува кривичната постапка,
- на информирации во врска со пристапот до медицинска, психолошка и друга стручна помош и поддршка од страна на органи, установи и организации за помош на деца жртви за кривични дела, пред започнување, во текот и по завршување на кривичната постапка,
- право на пристап до служби за поддршка на жртвите обезбедени преку органи, установи и организации и други права пропишани со закон,
- родителите/от односно старателот имаат право на пристап до служби за поддршка на жртвите обезбедени преку органи, установи и организации и други права пропишани со закон во зависност од потребите и степенот на штетата претрпена како резултат на кривичното дело сторено против жртвата и
- медицински прегледи само доколку тоа е неопходно за потребите на кривичната постапка.

(2) Детето сведок ги има истите права како детето жртва од ставот (1) на овој член, освен правата од ставот (1) алинеи 8, 9, 12 и 13 на овој член.

(3) Полицијата, јавниот обвинител и судот постапуваат со посебна грижа кон детето жртва на кривично дело, давајќи му ги поуките за правата од ставот (1) на овој член и се грижат за неговите интереси при донесувањето одлука за кривично гонење против обвинетиот, за што се составува службена белешка или записник.

(4) Со дете жртва постапува меѓусекторски тим за заштита на деца жртви, во зависност од процената на ризикот, врз основа на протокол за меѓусебна соработка и координација во постапка кон деца жртви.

Член 167

(1) Во полициската и во кривичната постапката пред Центарот, детето жртва на кривично дело има право на:

- правна помош од адвокат пред давањето исказ, односно изјава или поднесување имотноправно барање и

- полномошник од земањето на првиот исказ, како и во текот на целата постапка.

(2) Правна помош на дете жртва, по правило, обезбедува адвокат од листата на адвокати кои посетиле обука за права на детето и детско престапништво.

Член 168

(1) Ако кривичната пријава ја поднеле детето, родителите/от односно старателот, надлежниот орган до кој е поднесена кривичната пријава им издава писмена потврда во којашто се наведуваат основните податоци за пријавеното кривично дело.

(2) Ако детето, родителите/от односно старателот не го зборуваат или не го разбираат јазикот на надлежниот орган каде што ја поднеле кривичната пријава од ставот (1) на овој член, им се овозможува да ја поднесат кривичната пријава на јазик што го разбираат со помош на толкувач или друго лице што го разбира и говори јазикот на надлежниот орган и јазикот со којшто се служи детето, родителите/от односно старателот.

(3) На барање на детето, родителите/от односно старателот кои не го разбираат или не го зборуваат јазикот на надлежниот орган, писмената потврда им се преведува на јазикот со кој се служат, на товар на буџетот на органот што ја издава потврдата од ставот (1) на овој член.

Индивидуална проценка на жртвата

Член 169

(1) Пред испитување на детето жртва надлежниот орган во соработка со органите, установите и организациите за помош и поддршка на жртвите на кривични дела спроведува индивидуална проценка на детето жртва, со цел да се утврди дали постои потреба за примена на една или повеќе посебни мерки за процесна заштита.

(2) При индивидуалната проценка на жртвата особено се земаат предвид личните карактеристики на детето жртва, неговата психофизичка развиеност, видот и природата на кривичното дело и околностите на неговото извршување. Посебно внимание им се посветува на децата кои претрпеле тешки психофизички оштетувања или потешки последици од кривичното дело поради тежината на кривичното дело, жртвите на кривично дело сторено поради некои лични карактеристики на жртвата и на жртвите чијшто однос со сторителот е особено ранлив.

(3) Во смисла на ставот (2) од овој член, при индивидуалната проценка на соодветен начин се вклучени жртвите на тероризмот, организираниот криминал, трговијата со луѓе, родово засновано насилство, насилство во блиски односи, сексуално насилство, сексуално искористување, дела на омраза и жртви со инвалидитет.

Посебни права на процесна заштита

Член 170

(1) Детето жртва имаа право на посебни мерки на процесна заштита при давањето исказ и испитувањето во сите фази на постапката. Доколку детето жртва наполни 18 години во текот на постапувањето, сè уште има право на посебни права на процесна заштита.

(2) Судот мора да определи посебна мерка на процесна заштита во случаите од ставот (1) на овој член, и тоа:

- кога детето жртва има потреба од посебна грижа и заштита или

- кога детето е жртва на трговија со деца или сексуална злоупотреба, како и на кривични дела против човечноста и меѓународното право.

(3) Освен во случаите од ставот (2) на овој член, по оценка на судот, посебна мерка на процесна заштита може да биде одредена и за дела на насилство и други кривични дела сторени кон деца.

(4) Во случаите од ставовите (2) и (3) на овој член, судот определува поединечно или заедно со друга посебна мерка на процесна заштита да се регистрира исказот на детето со видео и тонски запис, кој ќе се користи како доказ во натамошната постапка. Во исклучителни случаи, а заради осварување на најдобриот интерес на детето и, ако се појават нови околности, судот може повторно да го испита детето жртва најмногу уште еднаш преку користење технички средства за комуникација.

(5) Судот, Јавното обвинителство и полицијата се должни да го поучат детето жртва за правото од ставот (1) на овој член, најдоцна пред неговото прво испитување и за тоа составуваат службена белешка или записник.

(6) Правото од ставот (1) на овој член се однесува и на децата сведоци.

Посебни мерки на процесната заштита на деца жртви и деца сведоци

Член 171

Како посебни мерки на процесната заштита при давањето исказ, судот може да определи:

- користење екрани за заштита на жртвата и сведокот од погледот на обвинетиот,
- прикривање на идентитетот или на изгледот,
- давање исказ преку видеоконференција,
- отстранување на тогите и капите,
- исклучување на јавноста,
- видео и аудио запис на исказот кој ќе се користи како доказ,
- видео и аудио запис од распитот кој ќе се користи како доказ,
- земање исказ преку посредство на стручно лице,
- употреба посебни технички средства за комуникација и
- заштита на приватноста на детето и на неговото семејство.

Член 172

Во постапката што се води за дејства што со закон се предвидени како кривични дела во кои детето се јавува како жртва судовите, јавните обвинители и полициските службеници на Министерството за внатрешни работи можат да постапуваат само доколку поседуваат знаења и искуство од областа на правата за детето и кривично-правната заштита на децата од најмалку 10 години.

Член 173

(1) За сите дејства што со закон се предвидени како кривични дела во кои според законските обележја на делото детето се јавува како жртва на делото, судот и другите органи што учествуваат во постапката се должни да преземаат мерки за помош и заштита и да постапуваат на начин на кој ќе се избегнат можните штетни последици за неговата личност и развој.

(2) Постапката за кривичните дела од ставот (1) на овој член во која детето е жртва е итна.

(3) Судот ја исклучува јавноста од делот на постапката во кој се репродуцира записот од исказот и од распитот на детето жртва или се применува друга посебна мерка на процесна заштита при земање исказ или распит или се изведуваат процесни дејства со кои може да се нанесе штета на неговата личност и неговиот развој.

(4) Детето жртва се сослушува како сведок на начин кој не влијае штетно врз неговиот психофизички развој и со примена на посебни мерки на процесна заштита.

(5) При земањето исказ и распит на дете како сведок или жртва полицијата, обвинителството и судот се должни да водат сметка за личните својства и карактеристики на детето за заштита на неговите интереси и за неговиот правилен развој.

(6) Органот што ја спроведува постапката го сведува на нужно потребен бројот на испитувањето на детето жртва за кое е утврдена потреба за посебна заштита.

Член 174

Детето жртва и детето сведок на трговија со деца, насилство или сексуална злоупотреба, како и дејства што со закон се предвидени како кривични дела против човечноста и меѓународното право, како и за други дејства што со закон се предвидени како кривични дела, кои поради нивната природа, последиците или други околности го прават детето посебно чувствително, односно се наоѓа во посебно тешка душевна состојба, соочување меѓу детето и осомничениот, односно обвинетиот не е дозволено.

Член 175

(1) Заштитата на децата како жртви и како сведоци во кривичната постапка се обезбедува согласно со овој закон, Законот за кривичната постапка, Законот за заштита на сведоците и со Законот за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела со насилство.

(2) По потреба, судот наредува примена на посебни мерки за заштита на психофизичкиот интегритет на детето согласно со Законот за заштита на сведоците.

Член 176

Одредбите од оваа глава соодветно се применуваат и за заштита на детето жртва во прекршочна постапка.

Шести дел

ПРЕВЕНЦИЈА НА ДЕТСКО ПРЕСТАПНИШТВО

Глава седумнаесетта

Државен совет за превенција и правда за деца и општински совети за превенција на детско престапништво

Член 177

(1) Државниот совет за превенција на детско престапништво и правда за деца (во натамошниот текст: Државниот совет) е самостоен и независен во вршењето на работите определени со овој закон.

(2) Државниот совет е составен од 15 члена кои ги избира Собранието на Република Северна Македонија со мандат од пет години, со право на повторен избор од кои:

- осум члена на Државниот совет ги предлага министерот за правда и се претставници од Министерството за правда, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование и наука, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Јавното обвинителство на Република Северна Македонија, Врховниот суд на Република Северна Македонија и од Адвокатската комора на Република Северна Македонија и

- седум члена на Државниот совет се избираат по пат на јавен оглас, од редот на истакнати научни и стручни работници кои имаат искуство во областа на заштитата на правата и интересите на децата, од кои еден претставник е од редот на граѓанските организации за заштита на децата.

(3) Државниот совет има седиште во Министерството за правда и во односите со другите органи и лица настапува со свое лого, кое го утврдува Државниот совет.

(4) При изборот на членовите на Државниот совет од ставот (2) алинеја 2 на овој член, се почитува соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници.

(5) Во работата на Државниот совет учествува претставник од Народниот правобранител, претставник од Канцеларијата на УНИЦЕФ и претставник од Заедницата на единиците на локална самоуправа (ЗЕЛС).

(6) Од редот на членовите од ставот (2) алинеја 2 на овој член, Државниот совет избира претседател со мандат од две години, со право на повторен избор.

(7) Мандатот на членот на Државниот совет му престанува пред истекот на времето за кое е избран:

- по лично барање,
- ако му престанал работниот однос или членството во институцијата која го номинирала,
- поради смрт,
- ако Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Северна Македонија утврди предлог за разрешување член на Државниот совет поради неоправдано отсуство, и тоа на три седници еднопруго, или на повеќе од пет седници во текот на годината, врз основа на предлогот што го донел Државниот совет со мнозинство гласови,
- ако трајно ја загуби способноста за вршење на функцијата и
- во други случаи по сила на закон.

(8) Исполнувањето на условите од ставот (7) на овој член ги утврдува Државниот совет со мнозинство гласови од вкупниот број членови и поднесува инцијатива за престанок на мандатот на член на Државниот совет до Собранието на Република Северна Македонија.

(9) Ако на член на Државниот совет му престане функцијата пред истекот на мандатот, согласно со ставот (7) на овој член, во рок од три месеци се избира член на Државниот совет, согласно со одредбите на овој член.

Член 178

Органите на државната управа, судовите, јавните обвинителства, како и правни лица што вршат јавни овластувања во областа на образованието, воспитувањето и заштитата на децата, се должни да соработуваат со Државниот совет во остварувањето на неговите функции.

Член 179

Државниот совет ги има следниве надлежности:

- донесува Национална стратегија за превенција и правда за деца,
- донесува годишни програми и планови за остварување на програмата,
- донесува Деловник за својата работа,
- предлага средства во предлогот на буџетската пресметка на Министерството за правда потребни за неговата работа и донесува одлуки за нивно користење,
- дава иницијативи за подобрување на законските решенија и мислења за предлози на закони од значење за заштитата на правата на децата и спречувањето на детското престапништво,

- покренува иницијативи за пошироко запознавање на граѓаните со правата на децата и расправи за здраво семејство, за заштита на децата од алкохолизам и други болести на зависност, за проблемите на образованието и воспитувањето, за односот на средствата за јавно информирање и за другите фактори што влијаат врз спречувањето на детското престапништво,

- иницира и спроведува истражувања и анализи за проблемите на детското престапништво,

- на веб-страницата објавува превентивни програми и едукативни материјали и програми, пристапи и алатки изработени од државните институции или од граѓански организации кои се доставени и се проценети како соодветни за објавување од страна на Државниот совет,

- соработува со меѓународни организации и тела ангажирани во заштитата на правата на детето и спречувањето на детското престапништво,

- учествува на конференции во државата и во странство заради заштита на правата на детето и спречување на детското престапништво и

- подготвува годишни извештаи за својата работа и за состојбите во областа на правата на детето и детското престапништво, кои ги доставува до Собранието на Република Северна Македонија и до Владата на Република Северна Македонија, Судскиот совет, Врховниот суд на Република Северна Македонија, Јавното обвинителство на Република Северна Македонија и до Советот на јавни обвинители на Република Северна Македонија, кои се должни да ги разгледаат и, доколку оценат дека е потребно, да предложат соодветни мерки и активности, согласно со своите надлежности.

Член 180

(1) Административно-техничките и финансиските работи на Државниот совет ги врши Министерството за правда.

(2) Министерство за правда обезбедува простории за работа со соодветна информатичко-технолошка опрема и други технички средства за потребите на Државниот совет.

(3) Средства за остварување на програмата, како и за работата на Државниот совет, се обезбедуваат во рамките на финансиските средства од буџетот на Министерството за правда.

(4) За реализирање на своите програмски цели Државниот совет може да има и други извори на финансирање преку донации од физички или од правни лица.

(5) Членовите на Државниот совет кои се од внатрешноста на Република Северна Македонија, односно надвор од Градот Скопје имаат право на соодветен надоместок на патните трошоци во висина на цена на повратен автобуски билет од живеалиштето на членот на Државниот совет до Државниот совет и обратно.

(6) Членовите на Државниот совет имаат право на месечен надоместок за работењето во Државниот совет во висина од 20%, претседателот на Државниот совет во висина од 30%, а техничкиот секретар надоместок во висина од 5% од просечната бруто-плата исплатена во претходниот месец на ниво на Република Северна Македонија.

Член 181

(1) Градоначалниците на општините, градоначалниците на општините во градот Скопје и градоначалникот на Градот Скопје им предлагаат на Советите на Општината, Советите на Општините во Градот Скопје и Советот на Град Скопје да именуваат Совет за превенција на детско престапништво.

(2) Советите на општините, општините во Градот Скопје и Градот Скопје именуваат општински совети и Совет на Градот Скопје за превенција на детско престапништво (во натамошниот текст: општинскиот совет).

(3) Членови на општинскиот совет се претставници на подрачните единици на Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, центрите за социјална работа, претставници на советот на родители во основните и во средните училишта, Унијата на средношколци, Адвокатската комора на Република Северна Македонија, здруженија и фондации, јавниот обвинител кој работи во областа на детското престапништво и судијата за деца од судовите од проширена надлежност или судија кој ќе го определи претседателот на судот.

(4) Советите на општините, општините во Градот Скопје и на Градот Скопје го утврдуваат бројот на членови на општинските совети, во зависност од големината, развиеноста и потребите на општината, како и обемот на детското престапништво.

(5) Членовите се именуваат за време од пет години, со право на повторен избор.

(6) Од редот на членовите на општинскиот совет се избира претседател со мандат од две години, со право на повторно именување.

Член 182

(1) Општинските совети донесуваат годишни програми за својата работа што ја усвојуваат Советите на Општините и Советот на Градот Скопје, деловник за својата работа на подрачјето на општината и Градот Скопје вршат работи за следење на состојбите, покренуваат иницијативи за нивното подобрување и развиваат програми за вклучување на локалната заедница во превенција на детското престапништво и третманот на деца сторители на дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци.

(2) За својата работа општинските совети најмалку еднаш годишно го известуваат Советот на општината, односно Градот Скопје и Државниот совет.

(3) Програмата на општинските совети од ставот (1) на овој член се финансира врз основа на финансиски план од буџетот на Општината, односно Градот Скопје и од други средства.

Седми дел

Глава осумнаесетта

ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 183

(1) Глоба во износ од 50 до 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на родителите/от односно старателот односно згрижувачот кои не соработуваат во исполнување на определените обврски на детето од член 46 став (1) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 50 до 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на градоначалникот на општината, градоначалниците на општините во Градот Скопје и градоначалникот на Град Скопје кој нема да ја исполни обврската од членот 181 став (1) од овој закон.

Член 184

За прекршоците утврдени со овој закон прекршочна постапка води и прекршочна санкција изрекува надлежен суд.

Осми дел

Глава деветнаесетта

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 185

Подзаконските акти предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од три месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 186

(1) Постојниот Државен совет за превенција на детско престапништво по влегувањето во сила на овој закон продолжува со работа под назив Државен совет за превенција на детско престапништво и правда за деца.

(2) Мандатот на членовите на постојниот Државен совет за превенција на детско престапништво продолжува до истекот на нивниот мандат.

(3) Министерот за здравство номинира преставник во Државниот совет од Министерството за здравство најдоцна во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(4) Мандатот на претседателот и на членовите на постојните општински совети за превенција продолжува до истекот на нивниот мандат.

Член 187

Градоначалниците на општините, градоначалниците на општините во градот Скопје и градоначалникот на Град Скопје се должни да им предложат на Советите на Општината, Советите на Општините во градот Скопје и Советот на Град Скопје да именуваат Совет за детско престапништво во рок од шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 188

Тарифата за награда и надоместок на трошоците за работа на адвокатите од членовите 27 и 125 од овој закон, која ја донесува Управниот одбор на Адвокатската комора, ќе се усогласи со одредбите од овој закон во координација со Министерството за труд и социјална политика и со Министерството за внатрешни работи во рок од еден месец од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 189

(1) Со денот на влегувањето во сила на овој закон престанува да важи Законот за правда за децата („Службен весник на Република Македонија“ број 148/13 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 152/19 и 275/19) и член 39 од Законот за бесплатна правна помош (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/19).

(2) Постапките започнати до влегувањето во сила на овој закон ќе завршат по законите од ставот (1) на овој член.

Член 190

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“.